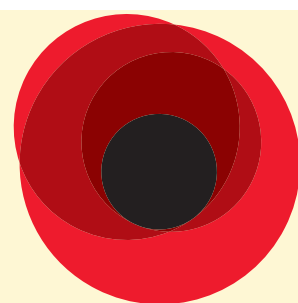

Спеціальний випуск до 9 Травня

1939
1945

**НІКОЛИ
ЗНОВУ**

ГАЗЕТА ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ
ЗАСНОВАНА В 1990 РОЦІ

www.ukurier.gov.ua

УРЯДОВИЙ КУР'ЄР

ЧЕТВЕР, 8 ТРАВНЯ 2014 РОКУ

ЦІНА ДОГОВІРНА

№82 (5211)

Українська ціна Перемоги

Фото Світлани СКРЯБІНОЇ та Олександра ЛЕПЕТУХИ

«Наші вояки демонструють таку ж доблесть, як їхні діди й прадіди»

ПРЯМА МОВА. Звернення Прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка
з нагоди Дня Перемоги

Дорогі мої співвітчизники!
Шістдесят дев'ятий раз від-
значають українці звільнення
України і Європи від коричневої
чуми. І вперше за 69 років це від-
бувається в умовах війни. Хай і

неоголошеної, але справжньої
війни, яку веде російський ре-
жим проти України.

Уперше після 41-го року ворог
перетнув кордони України, пору-
шив її територіальну цілісність,

анексував частину території, за-
слав сюди диверсійно-терорис-
тичні групи. Українці — мирний
народ, який ніколи ні на кого не на-
падав. Але нам не залишили іншо-
го вибору, як взяти до рук зброю.

Неначе за допомогою машини
часу ми повернулися у тридця-
ті роки. Саме звідти запозичив
свою шокуючу риторику лідер
однієї з сусідніх держав. Хіба
анексія Криму не подібна оку-
пації Судетської області? Чи

невизнання українців як нації,
відмінної від росіян, не
нагадує дискусії про під-
готовку до аншлюсу Ав-
стрії?

2

КУРСИ ВАЛЮТ/БАНКІВСЬКІ МЕТАЛИ

встановлені Національним банком України **з 7 травня 2014 року**

USD 1165.1347
за 100 доларів США

EUR 1624.7803
за 100 євро

RUB 3.2678
за 10 рублів

AU 152749.16

AG 2288.32

PT 169177.56

PD 95074.99
за 10 трояських унцій

ЗІ СВЯТОМ

«Наші вояки демонструють таку ж доблесть, як їхні діди й прадіди»

(Закінчення.

Початок на стор. 1)

Зіштовхнувшись із зовнішньою агресією та терористами, Україна ще більше цінує безсмертний подвиг тих, хто виборов мир 69 років тому. Тих, хто під різними прапорами билися за Україну, за життя, за майбутнє.

Близько трьох мільйонів українських фронтівиків не вернулися з поля бою. П'ять з половиною мільйонів жителів України були вбиті на окупованій території. Війною було зруйновано майже 700 міст і 28 тисяч сіл. І той, хто зараз говорить у Москві, що, мовляв, перемогли б і без вас, чинить наругу над пам'яттю мільйонів полеглих.

Ми — народ-переможець, який має право пишатися своїм внеском у подолання фашизму. І цілком заслужено в 1945 році Україна стала однією з країн-засновниць ООН.

Пом'янемо тих, хто загинув. Вклонімося тим, хто живий і з кого ми повинні брати приклад тепер, коли над нашою Вітчизною знову нависла смертельна загроза.

Від імені Уряду України та від себе особисто вітаю ветеранів,

дітей війни, всіх, хто, як і я, вважає 9 Травня великим днем!

Звертаюся до всіх патріотів України різних ідеологічних поглядів. Вимога — утриматися від будь-яких дій, які недругами України будуть використані в інформаційній війні проти нашої країни.

Я не розраховую на те, що екстремісти візьмуть паузу в своїх кривавих справах хоча б на цей день. Керівництво держави поінформоване про чорні плани російських диверсантів та їхніх найманців. Влада вживає всіх заходів щодо безпеки, але нам протистоять люди, в яких немає нічого і нікого святого. Прошу по можливості утримуватися від будь-яких масових акцій, а в разі участі в них не піддаватися на провокації. Демонструвати терпимість до прапорів, гасел, інших поглядів.

Антитерористична операція, яка триває на Донеччині і де наші вояки демонструють таку ж доблесть, як їхні діди й прадіди в Червоній Армії чи УПА, направлена винятково проти терористів. Проти тих, які взяли до рук зброю та вбивають. Але ми говоримо з кожним, хто цивілізовано висловлює свої погляди.

Навіть такі, з якими ми категорично не згодні.

За власної ініціативи та згідно з Женевськими домовленостями ми розпочали широкий загальнонаціональний діалог з питань нової Конституції України. Головні зміни стосуються масштабної децентралізації влади, розширення повноважень громад, районів, областей. Ми ска-

чого ніколи не нав'яжеш людям згори. Це те, в чому важливо враховувати місцеву специфіку.

Ми зберігаємо в силі мовний закон Ківалова-Колесніченка, ухвалений «регіоналами» та комуністами. В тих областях, де більшість людей говорить російською, — вона має юридичний статус регіональної. Фактично ж її права та можливості там

травня всеукраїнського консультативно-дорадчого референдуму. Ми хотіли поцікавитися думкою людей щодо єдності країни, державного устрою. На жаль, Парламент поки що не підтримав нас. Думка людей насправді не цікавить ані комуністів, ані Партію регіонів. Вони не дали за це жодного голосу. Так само вони блокують і амністію чи звільнення від відповідальності тих учасників заворушень, хто добровільно склав зброю і хто не вчиняв тяжких злочинів.

Я вже побував у Донецьку, Дніпропетровську, Одесі та Харкові. Слухав людей, люди — мене. Ми почули один одного. В усіх чотирьох містах переконався, що переважна більшість бачить своє майбутнє у складі єдиної України. В Москві це знають, тому і роблять ставку на грубу силу.

Але ми сильніші, принаймні духом та волею. Я із впевненістю дивлюся в майбутнє. Ми з честю витримаємо всі випробування. Ми збережемо нашу єдність.

Зі святом, дорогі співвітчизники!

Слава Україні!

Ми — народ-переможець, який має право пишатися своїм внеском у подолання фашизму. І цілком заслужено в 1945 році Україна стала однією з країн-засновниць ООН.

совуємо посади глав адміністрацій, яких присилають з Києва. Владу здійснюватимуть виконкоми, сформовані Радами, які обиратимуться людьми. Разом з повноваженнями на місця піде і право розпоряджатися коштами. Коли ми говоримо про децентралізацію, то виходимо з того, що це стосується й гуманітарної політики. Якби ще свята відзначати, кого ще вважати героями, в якій церкві молитися, якими мовами говорити — це те,

такі ж самі, як у державної української. Як Глава Уряду, при розгляді змін до Конституції запропоную норму, згідно з якою при збереженні статусу української як єдиної державної мови Раді отримають право надавати статус офіційної російській та іншим мовам. Єдність країни не можливо забезпечити, не навчившись слухати один одного та йти на компроміс.

Уряд також ініціював законопроект про проведення 25

Життя — Вітчизні, честь — нікому!

КЛЯТВА КАДЕТІВ. Ліцей, струнко! Державний прапор України винести!

Микола ПЕТРУШЕНКО,
«Урядовий кур'єр»

Завмирають у строю діти — від зовсім маленьких до юнаків, у яких уже пробивається пушок, де згодом будуть вуса. Вони ж себе дітьми не вважають. З гордістю твердять: «Вчимося захищати Батьківщину!»

Міддю дзвенить духовий оркестр вихованців столичного ліцею-інтернату № 23 «Кадетський корпус». Вишикувалися вони не на плацу навчального закладу, а на території меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941—1945 років». Тут сама атмосфера надає Дню пам'яті, присвяченому вшануванню подвигу героїв Вітчизняної війни, особливої ваги.

За кадетами з гордістю спостерігають рідні, вихователі, на жаль, уже нечисленні солдати — вихователі Європи. А з юних вуст звучить нагненне: «Низький уклін ветеранам за врятований світ!»

Оголошують хвилину мовчання. Кадети знімають головні убори. Потім лунає пісня «Степом, степом...» і кадети покладають квіти до пам'ятників на території музею.

Бабуся п'ятикласника Данила Мідника Марія Вікторівна не стримує сліз.

— Цей день запам'ятає не лише онук, а й я, — тихо каже. — Це не просто

Київські кадети вчаться захищати Батьківщину

вшанування героїв, а клятва на вірність Батьківщині. Піднесення духу, яке так потрібне в наш час для повернення авторитету армії.

— Цього року в нас буде перший випуск, — розповідає завідувач кафедри ліцею підполковник запасу Михайло Коваль. — Більшість хлопців заявили про бажання отримати військову спеціальність. Вірю, що виховаємо справжніх патріотів.

А музеєм, підсилена гучномовцем, лине клятва: «Ми, кадети, перед ли-

цем ветеранів Великої Вітчизняної війни, дітей війни, перед лицем своїх дідів, батьків, учителів, перед своєю совістю урочисто клянемося: гідно нести по життю високе звання кадета ліцею — інтернату №23 «Кадетський корпус» — майбутнього захисника України. Клянемося! Клянемося завжди дотримуватися девізу кадетського корпусу: «Життя — Вітчизні, честь — нікому!» Шанувати славні ратні традиції нашого народу, пам'ятати завжди і скрізь, що ми ді-

ти й онуки славних і великих прадідів, які свято ві-

рили в світле мирне майбутнє своєї держави. Кля-

немося! Кожен свій крок по життю ми будемо звіряти із твоїм кроком, моя Україно, все зробимо для того, щоб ти розквітала у нашій любові і вірності і була навіки єдиною!

Ми, молоде покоління, учні ліцею-інтернату №23 «Кадетський корпус», вклоняємося ветеранам до землі за ваш невимірний подвиг. Про перемогу у Великій Вітчизняній війні прийдешні покоління будуть пам'ятати завжди!»

На честь вшанування пам'яті загиблих українців вносять Символ єдності держави — великий національний прапор України.

Оркестр ліцею виконує «Реве та стогне Дніпр широкий». Діти кладуть стрічки і лампадки до пам'ятників героям. Вони — символ безсмертних душ загиблих героїв, захисників рідної України, а вогники пам'яті в дитячих серцях стануть вірою у наше щасливе мирне майбутнє.

ОФІЦІЙНО

Перемогу святкуватимемо два дні

Нововведенням 2014 року стануть заходи 8 травня. Їх впровадження пов'язане із загальноєвропейською практикою вшанування пам'яті ветеранів. Символічно вони відбудуться о 23:01 — у час, коли, за свідченнями істориків, 1945-го Німеччина підписала Акт про капітуляцію. У програмі звучатиме європейська та радянська музика воєнних років, заплановані літературні читання.

9 травня біля могили Невідомого солдата у столичному парку Слави пройде церемонія покладання квітів за участю героїв війни та представників столичної влади.

Цього самого дня на Софійській площі у Києві відбудеться молебен за жертвами війни — «Молитва за мир» за участю предстоятелів усіх українських церков, повідомляють на сайті Міністерства культури.

ЕКСКЛЮЗИВ

Фото Світлани СКРЯБІНО

ДОСЬЄ «УК»

Володимир В'ЯТРОВИЧ. Український науковець-історик, публіцист, дослідник історії визвольного руху, громадський діяч. Кандидат історичних наук, голова вченої ради Центру досліджень визвольного руху (Львів), член наглядової ради Національного музею-меморіалу жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького», экс-директор Архіву Служби безпеки України (2008–2010), редактор наукового збірника «Український визвольний рух» (2003–2008). З 25 березня 2014 року — директор Українського інституту національної пам'яті.

Директор Українського інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович: «Символи, які мають значення: українські червоні маки у День Перемоги»

Після розмови з директором Українського інституту національної пам'яті Володимиром В'ятровичем, який вважає, що правду про Другу світову краще видно не з високих трибун, вознесених над блискучими парадними, а в позовжких фото з родинних альбомів, кілька днів не міг написати ні рядочка. Усе думав: а чим же є День Перемоги для моєї родини? Який слід залишила на полотні саме мого роду та страшна війна?

Про свого діда Федосія пам'ятаю мало. І ще менше знаю про його фронтові будні — буквально кілька історій.

Історію про те, як скупався у студений волзькій воді після влучення німецького снаряда в баржу, якою переправляли вояків у Сталінграді. З усіх впливів лише дід. Руки від колоди, в яку вчепився у пошуках порятунку, на березі ледве відчепили.

Історію про те, як політрук вирішив відзначитися і потягнув діда полювати на німецькі бомбардувальники, що доволі низько пролітали щоранку над розташуванням частини. Сам з протитанковою рушницею заліз біля колодязя, діда з ку-

леметом Дегтярьова сховав під копицею сіна. Влучити у бомбардувальники не вдалося, натомість один з них обстріляв «мисливців» з великокаліберного кулемета. Більше політрук у поля не ходив.

Історію про те, як на території Молдови наших вояків день у день годували пшоняною кашею. Коли вже сили не було на неї навіть дивитися, бійці дістали десь солідний запас білого молдавського вина. Апетит відновився.

Історію про те, як уже на території Німеччини здалися дідові в полон (казав, було випадково) понад десяток німецьких вояків.

Оце й усе: по історії на кожний з його чотирьох фронтових років. Не дуже любив згадувати. Але серед жмені ювілейних медалей зберігалися і дві скромні на вигляд сирені «За відвагу» та «За бойові заслуги». «За так» їх не давали. Тож до громадянина Путіна, який заявив, що війну Росія виграла б і без українців, маю серйозні претензії.

Погоджуються зі мною і В'ятрович:

— Лише Україна втратила у тій війні понад десять мільйонів громадян. Її терито-

Ці нагороди бійці здобували кров'ю

рія стала полем кривавих битв, що призвело до величезних економічних втрат.

Тим часом — і це досі часто ігнорують — українці воювали проти нацистів у лавах не лише Радянської армії. Вони вели боротьбу з нацистами й у лавах польських частин, й у загонах Української Повстанської Армії, й у дивізіях військ антигітлерівської коаліції.

УК Володимире Михайловичу, враження, що таке визначне свято як День Перемоги стало розмінною монетою в новоімперській російській політиці.

— Саме так. День Перемоги виконує важливу для режиму Путіна функцію інструменту реабілітації радянського минулого. Перемогою над нацизмом виправдовують найбільші злочини радянської влади і особисто Йосипа Сталіна. Це потрібно керівництву Росії: основою сучасної ідеології цієї країни стає ідея відновлення Радянського Союзу та посилення ідеологічного впливу Росії на пострадянському просторі. Як засвідчили останні події в Криму та на сході України, цей ідеологічний вплив стає ґрунтом для проросійських і антидержавних настроїв і в Україні.

Якщо в країнах Європи та Америки завершення Другої світової війни 8 і 9 травня оголошено днями пам'яті та примирення, то в Росії День Перемоги — одне з головних державних свят, її керівництво розглядає його як важливий консолідаційний чинник суспільства. Причому консолідація відбувається на двох рівнях — прорадянському, об'єднуючи значну частину прорадянських налаштованих громадян, та російському націоналістичному, який посилює тези про непереможність російського народу, його особливу світову місію.

УК Зрозуміло, що нам мавпувати таку поведінку не варто. Що натомість?

— Український інститут національної пам'яті виклав у свого роду меморандумі своє бачення традиції вшанування перемоги, бачення ролі Другої світової війни у долі українського народу, України. Це поради від професійних істориків щодо способу подання, донесення інформації про Другу світову до свідомості суспільства. Поради для ЗМІ, для влади, для громадських активістів. Ми звертаємо увагу на ті прогалини в пам'яті суспільства, які не дозволяла заповнювати радянська, а нині — росій-

ська пропагандистська машина. На ті стереотипи, які нам нав'язувала імперія радянська і які нав'язує імперія російська.

Відразу скажу, що закиди Російської Федерації про те, що начебто в Україні скасовують свято Перемоги, — це нахабна брехня. Україна відзначатиме перемогу над нацизмом. Але при цьому віддаватиме шану всім героям, пам'ятатиме про всі жертви.

З огляду на євроінтеграційні прагнення України завершення Другої світової війни в Європі варто відзначати разом з іншими європейськими державами 8 травня і проводити його у форматі дня пам'яті. Водночас з огляду на складність і неоднозначність ставлення громадян України до 9 травня не відмовлятися й від відзначення 9 травня як Дня вшанування всіх жертв війни.

Водночас не слід забувати й про день остаточного завершення Другої світової війни — 2 вересня. Це вмотивовано тим, що після 9 травня 1945 року багато українців брало участь у конфлікті на Далекому Сході, до його остаточного завершення. Прикметно, що українець Кузьма Дерев'янка підписував Акт остаточної капітуляції Японії.

Настав врешті час відмовитися від радянської пропагандистської концепції Великої Вітчизняної війни, натомість говорити про Другу світову війну 1939–1945 років, наголошуючи, що українські території потрапили у вир бойових дій із перших днів війни 1939-го, розповідати і про той період конфлікту (1939–1941), коли СРСР був союзником Третього Рейху.

УК Ремарк якось, намагаючись показати, що зчерствіння душі відбувається, на жаль, дуже легко, із сумом написав: «Смерть однієї людини — це смерть, смерть двох мільйонів — це статистика». Схоже, російські пропагандисти зайшли у своєму зчерствінні так далеко, що це видно всьому світу. Всі смерті й усю історію Другої світової вони намагаються пере-

творити на «статистику», на «подвиг» безликого «радянського народу» тощо.

— Саме так. І за бучними фразами геть зникає доля простої людини, доля солдата, доля тих, хто переживав окупацію, потрапив у полон, працював на перемогу по кільканадцять годин щодня. Ми ж за те, щоб змінити кут зору. Досі ми не зробили достатньо для того, щоб показати війну як трагедію та гуманітарну катастрофу, яка коштувала життя мільйонам людей, завдала непо-

Кілька років тому російські піарники почали розкручувати георгіївську стрічку як символ Перемоги, героїзму, Росії. Нині ця стрічка стала символом «Русского мира». Хоч за історією це символ царату, символ зрадників.

правних втрат людській цивілізації та культурі.

Для цього увагу варто зосереджувати не на макрорівні (радянський народ чи держава-переможниця), а на мікрорівні (конкретний вояк-переможець), не на масовому героїзмі та «радянському патріотизмі», а на індивідуальних героїчних вчинках. Розповіді людям персональні історії українців-учасників війни, не лише вояків, а й тих, хто пережив її в тилу чи на окупованій німцями території, про умови окупації, полону, повоєнного часу.

Для позбавлення від ідеологічного впливу Росії нам слід відмовитися від святкування Дня Перемоги в радянському форматі. Головний акцент має бути на вшануванні всіх жертв війни: цей день має стати даниною пам'яті про загиблих вояків. Не військові паради, які є своєрідною формою пропаганди війни, а допомога ветеранам та вшанування загиблих. Так радянський культ війни, важливим інструментом якого був День Перемоги, врешті перетворюється на європейську демократичну традицію пам'яті про солдатів, які загинули в боротьбі за свою батьківщину.

УК У російських телесеріалах та художніх фільмах — суцільне прославляння мудрості радянського військового і політичного керівництва. А у святкові травневі дні голова паморочиться від цих хвацьких «диверсантів», «армійських розвідок» тощо. Чим можна замінити цю парадну маячню?

— Ми підготували невеликий (просто як зразок) перелік документальних та художніх фільмів, які, на думку істориків, правдиво, без ідеологічних штампів зобра-

жують події Другої світової війни. Серед них — українські документальні фільми «Київ. Місто, що зрадлило» (автор Андрій Цапленко), серіал «Невідома Україна» (НТКУ), «Війна без переможців» (автор — Ігор Чижов) та інші. Є достойні уваги картини й серед художніх фільмів — як радянських («В бій ідуть лише «старіки»), так і сучасних українських: «ТойХтоПройшовКрізьВогонь», «Хайтарма» (про трагічну долю кримськотатарського народу) та закордонних — «Врятувати рядового Райяна» (США), «Вітер зі Сходу» (Франція — Швейцарія), «Штайнер: Залізний хрест» (Німеччина, Велика Британія), «Сталінград» (Німеччина), «Бункер» (Німеччина), «Операція «Валькірія» (США, Велика Британія, Німеччина), «Чорна книга» (Голландія) та інші.

УК Не можу не спитати про так звану георгіївську стрічку, яку

Росія пропагує саме як символ Перемоги.

— Насправді це символ царської Росії. А в роки війни ним користувалися антирадянські сили, зокрема власовці, які, нагадаю, воювали на боці нацистів. СРСР наприкінці війни запровадив схожу на георгіївську, але всетаки відмінну за кольорами гвардійську стрічку. Її носили гвардійські частини, тобто ті, які найкраще показали себе у боях.

Кілька років тому російські піарники почали розкручувати георгіївську стрічку як символ Перемоги, героїзму, Росії. Нині ця стрічка стала символом «Русского мира». Хоч за історією це символ царату, символ зрадників.

Але символи — річ дуже важлива. Тому для тих, хто хоче підкреслити свою повагу до Перемоги, до пам'яті полеглих у тій війні, цього року ми пропонуємо новий символ як вияв нашої поваги до тих, хто знищив нацизм. Це буде червоний мак — символ європейський та український. У наших піснях ідеться, що маки зацвітають там, де пролилася козацька кров.

У співпраці із НТКУ та особисто Зурабом Аласанією ми розробили відповідне графічне втілення: це алузія з одного боку червоного маку, з іншого — кривавого сліду від кулі, яка передає глибину сенсу війни, розповідає про страждання, смерть, героїзм, мільйони загиблих — найтрагічніше, що є у війні. Біля символу логотип містить роки воєнного лихоліття: 1939–1945 та гасло «Ніколи знову», адже саме в наших руках не допустити повторення жахів війни. Автор дизайну — Сергій Мішакін із Харкова.

Олег ЛИСТОПАД,
«Урядовий кур'єр»

Р.С. Підготувавши до друку цей матеріал, згадав ще одне: про те, що моя баба Віра пережила окупацію у селі Олексіївці Новомиkolaївського району Запорізької області. Але про це знаю ще менше, ніж про військові будні діда. А їй же, мабуть, нелегко було проговорити двох маленьких дітей, один з яких — мій батько. Ось така ще одна грань тих часів. Про неї теж треба і пам'ятати, і говорити.

ДИСКУСІЯ

Українська

ІСТОРИЧНА ПРАВДА. Наш народ зробив величезний

Сталін свого часу назвав переможцем у війні російський народ. І нині Росія устами Путіна прагне утримувати монополію на розгром нацизму, заявивши, що перемога була можлива і без участі українців. Напередодні святкування Дня Перемоги за ініціативи і за участі Українського інституту національної пам'яті та Інституту історії НАН України відбулася публічна дискусія про українську ціну перемоги у Другій світовій війні 1939–1945 років. Науковці говорили про матеріальні й духовні втрати України під час окупації, про боротьбу українців з нацизмом у лавах Червоної армії, армій союзників антигітлерівської коаліції та Української повстанської армії і таким чином беззаперечними доказами спростували тезу про можливість перемоги без участі українців.

Демографічні втрати країни — 13 мільйонів осіб

Олександр ЛИСЕНКО,
доктор історичних наук,
завідувач відділу історії України періоду Другої світової
війни Інституту історії НАН України:

— Людські втрати України у Другій світовій війні — чи не найбільш болюче питання, тому ми хотіли б оприлюднити результати наших наукових пошуків, пов'язаних з людським виміром Другої світової війни. Практично вся база джерел, які дають можливість встановити людські втрати, — в Росії, у військових архівних сховищах. Документи, що стосуються людських втрат, і сьогодні утаємничені. Доступ до певних архівів мали тільки російські військові історики, які й вивели та оприлюднили статистичні дані військових втрат.

За всі роки війни у Червоній армії і Військово-Морському флоті воювало близько 34,5 мільйона осіб, представників різних національностей, у тому числі, за нашими підрахунками, 6—7 мільйонів жителів України. Хоч за радянськими даними ця цифра була між 1 і 2 мільйонами. Чому так? Враховували тільки тих, хто за паспортом був українцем. Насправді з території України призивали і росіян, і поляків, і євреїв, і німців. За перший період війни до цілковитої окупації України з нашої території було призвано 3,6 мільйона громадян, а після того і до завершення війни — ще близько 3,5 мільйона. Повторно призвано близько 600 тисяч людей, які залишилися на окупованій території. Загалом це 20% усіх, хто воював на фронтах. Таким чином ми приблизно вираховуємо й кількість загинувших — п'ята частина українців від загальної кількості втрат. Ці цифри в різних істориків дуже відрізняються — від 8,9 мільйона в російських істориків до фантастичних цифр у 24 мільйони, які ми не вважаємо коректними. Істину десь посередині.

Проблема полягає ще й у тому, що в роки війни не було налагоджено системи обліку втрат. Існувало кілька інстанцій, на які поклалися, але вони не спрацювали. До кінця 1941 року армія втратила понад три мільйони бійців і офіцерів, з яких на облік було лише 223 тисячі. До кінця війни на облік було тільки 43% втрат, все інше обліковували аж до 1952 року. Уявіть, як важко було зібрати точні дані щодо всіх загинувших. Як можна було ідентифікувати тіла, і скільки й досі існує могил невідомих солдатів!

У фінській кампанії більшість воєнків не мали військових книжок. Вводили персональні медальйони, але солдати відмовлялися їх брати, не

носили і навіть викидали, бо вважали це поганою прикметою.

За німецькими даними, військовополонених було 5—6 мільйонів, серед них теж, вважаємо, п'ята частина була українці. В перші роки німці відпустили близько 900 тисяч полонених для збирання сільськогосподарського врожаю, і певну кількість цих людей вдалося повернути. В документі прочитав: сільський староста з Полтавської області давав довідки цим військовим, а вони були різних національностей і з різних республік СРСР, що вони є жителями його села, родичами тощо. І німці їх відпустили. Так вдавалося рятувати людям життя. І це були не поодинокі випадки. В Західній Україні люди навіть викупували в німців військовополонених. В іншому документі розповідається, що на весіллі в поліцейського зібрали гроші, які передали в табір військовополонених, щоб урятувати людей.

Україна зазнала великих втрат серед цивільного населення. Це були жертви голокосту, терору проти російського, польського населення й інших національних груп. Загальні демографічні втрати України оцінюють приблизно в 13—13,5 мільйона людей. Різниця населення України між 1941 роком і кінцем 1945-го — це різниця між 41 мільйоном і 27 мільйонами 270 тисячами осіб. З етнічного боку теж можна побачити цікаві зміни. У 1939 році серед населення України було 9% росіян, а після війни 16,9%. Скоротилася кількість євреїв, поляків.

Політику пам'яті завжди будували на ідеологічних засадах. Ми забули про військовополонених, про оstarбайтерів. На тривалий час поховали в своїй пам'яті втрати єврейського населення. Забули про українців, які представляли самостійницький табір і воювали за незалежну Україну. Викинули з пам'яті народу величезні пласти історії, які сьогодні дуже важко відновлювати. Ми повинні витягти з архівів — польських, німецьких, російських — усі документи, які стосуються нашого народу. Зробити хоча б їхні копії. Ми, історики, сидимо на «голодному пайку», бо всі архіви часів війни належать Росії. І нам ще треба багато зробити, щоб встановити масштаби людських втрат часів Другої світової війни.

Українці не тільки визволили з нацистської окупації свою територію, а й дійшли до Берліна, і саме українець Олексій Берест першим встановив Прапор Перемоги над Рейхстагом

Орденами і медалями нагороджено 2,5 мільйона українців

Ростислав ПИЛЯВЕЦЬ,
кандидат історичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
Українського інституту національної пам'яті:

— Український народ дав Червоній армії понад 6 мільйонів бійців, кожен другий з них загинув. А кожен другий з тих, хто залишився живим, став інвалідом. Відомо, що на початок вторгнення збройних сил Німеччини і її союзників на територію СРСР Червона армія і флот загалом налічували понад 5 мільйонів осіб. З них українці (за національною належністю) становили від 1 до 1,5 мільйона осіб.

Напередодні війни на території України було зосереджено від третини до половини всіх радянських військових шкіл та училищ, а також базувалася значна частина військових підрозділів Червоної армії. Оперативне поповнення лав діючої армії в перші місяці війни проводили переважно за рахунок населення України, центральної та східної її частини. У результаті мобілізаційних заходів з республіки до армії і флоту в цей період мобілізовано близько 3 мільйонів 185 тисяч осіб, що становило не менш ніж 50% особового складу.

Після поразок на фронтах у 1941—1942 роках, захоплення в полон мільйонів радянських солдатів і повної окупації України кількість українців у Червоній армії значно зменшилася і становила на початок 1943-го лише 11–12% — другу за чисельністю після росіян національну групу. На 1 січня 1943 року українців 11,8%, на 1 квітня — 12,37%, на 1 липня — 11,62%, а вже на початок січня 1944 року число українців зростає майже вдвічі — 22,27%. Зрозуміло, що це пов'язано з масовою мобілізацією на звільненій від ворога території України.

У другій половині 1944 року мобілізація населення України до Збройних сил і надалі зростає. У складі 1-го Українського фронту українці становили від 60 до 80%. В окремих

арміях 2-го і 3-го Українських фронтів, що воювали вже за межами України, їх було понад половину. Впродовж 1943—1945 років червоноармійцями стали близько 4,5 мільйона жителів УРСР. Отже, всього в роки війни було мобілізовано до 7,7 мільйона осіб. Але слід мати на увазі, що кілька сотень тисяч людей, мобілізованих у 1941 році і які потрапили в полон, були повторно мобілізовані після звільнення окупованих територій.

Упродовж 1942—1945 років сталінський режим здійснював в Україні призов 17-річних юнаків — на березень 1945-го їх було в армії понад 265 тисяч. Мобілізовували й жінок, бо армія потребувала багато медсестер, снайперів, телефоністок, стенографісток, друкарок, кухарок, праль. Нині доведено, що кількість українців, які пройшли війну у складі Збройних сил СРСР, — понад 7 мільйонів. З них безповоротні втрати (загинули на полі бою, померли від ран на етапах евакуації та у шпиталях, померли у полоні і страчені в концтаборах) — від 3,5 до 4,1 мільйона українців, у радянських партизанських формуваннях загинуло від 40 до 60 тисяч.

Серед радянських полководців і воєначальників, генералітету були сотні українців за походженням. Це представники Ставки Верховного головнокомандування, Генерального штабу, керівники управлінь РСЧА, командувачі фронтами та арміями, їхні заступники, члени військових рад фронтів і армій. Найвідоміші з них — Семен Тимошенко, Михайло Кирпос, Андрій Єременко, Родіон Малиновський, Іван Черняховський, Павло Рибалко, Кирило Москаленко, Дмитро Лелюшенко, Андрій Гречко та ін. Багато генералів загинуло. Серед них командувач Південно-Західного

фронту генерал-полковник Михайло Кирпос, генерал армії Іван Черняховський, заступник командувача фронтами Федір Костенко, Йосип Апанасенко, командувач 57-ї армії генерал-лейтенант Кузьма Подлас й інші. У радянському партизанському русі брало участь 180 тисяч українців.

Багато наших земляків за подвиги, здійснені в роки війни, були нагороджені орденами та медалями. Так, близько 2,5 мільйона українців нагороджено орденами і медалями, за виняткову мужність 2072 українці були удостоєні звання Героя Радянського Союзу, 32 стали двічі Героями. Тричі Героєм Радянського Союзу став легендарний льотчик-винищувач Іван Кожедуб. Із чотирьох повних кавалерів ордена Слави і одночасно Героїв Радянського Союзу — двоє українців: льотчик штурмового авіаційного полку Іван Драченко і морський піхотинець Павло Дубинда. За два роки війни 980 тисяч воїнів були нагороджені орденом Слави III ступеня, майже 46 тисяч — орденом Слави II ступеня, 2631 — стали повними кавалерами ордена Слави. Маршали Родіон Малиновський і Семен Тимошенко серед 11 радянських полководців нагороджені вищим військовим орденом СРСР «Перемога».

Першим, хто підняв Прапор Перемоги над Рейхстагом, був українець із Сумщини Олексій Берест. У ході радянсько-японської війни маршал Родіон Малиновський командував Забайкальським фронтом, який неочікувано для японського командування прорвався через пустелю Гобі в центральну Маньчжурію, довершивши оточення і розгром японських військ. За цю операцію йому присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Акт про беззастережну капітуляцію Японії, що знаменував закінчення Другої світової війни, 2 вересня 1945 року від радянської сторони підписав українець з Уманщини генерал-лейтенант Кузьма Дерев'янка.

Усі наведені цифри і факти свідчать про вагомий внесок українців, які воювали у складі Червоної армії, у перемогу над нацизмом і союзниками Німеччини у Другій світовій війні.

ціна Перемоги

внесок у розгром нацизму в Другій світовій війні

Щоб в історії не було перекосів, треба бачити картину повністю

Юрій ШАПОВАЛ,
доктор історичних наук, завідувач відділу етнополітології
Інституту політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Кураса НАН України,
керівник Центру історичної політології:

— Дослідник, який пише про події Другої світової війни, має відчувати обидві сторони, а не одну. Може, тоді ми зможемо наблизитися до більш-менш реалістичного відображення подій і розуміння війни як трагедії. Про історію Другої світової війни написано чимало — понад 20 тисяч книжок, але немає жодного питання, в розгляді якого не було б замовчування якихось фактів, напівправди чи навіть прямої неправди. Я хотів би, щоб усі розуміли, наскільки складна ця тема, яку радянська пропаганда прагнула втиснути в якусь схему, особливо після 1965 року, коли День Перемоги став офіційним святом і вихідним днем.

Коли почалася війна, до українців дуже обережно ставилися усі на Заході, насамперед США і Канада, де на той час були досить великі українські діаспори. Чому? Під час Першої світової війни канадці не довіряли галичанам, і там були навіть тимчасові концентраційні табори. А коли почалася нова війна і було відомо про контакти українських націоналістів з нацистами, це викликало категоричне негативне ставлення до українців. Але його було подолано, бо канадці зрозуміли, що ці контакти з нацистами не були стратегією. Людські ресурси

українців були використані — 11% діаспори перебували на службі у збройних силах Канади, воювали на Американському континенті, в Гонконзі. Приблизно стільки само українців воювали у збройних силах США. У висадженні американців на Європейський континент брали участь 40 тисяч вояків українського походження. Хотів би зазначити, що українці воювали в Тихоокеанському регіоні, в Малій Азії та Північній Африці. Цікаво, що під час зустрічі військ антигітлерівської коаліції на Ельбі українці зустрічалися з українцями.

Французька влада теж дуже довго не довіряла українцям, і ставлення до них не було добрим. Широковідомий факт, що у Франції був Василь Порик, Герой Радянського Союзу, який потрапив у полон, втік і очолював там один з французьких партизанських підрозділів. Цим і обмежувалися. А насправді там були дуже цікаві колізії. П'ять тисяч українців під час війни воювали у складі Іноземного легіону і брали участь у боях за Фландрію ще у травні 1940 року, бо Друга світова війна почалася у вересні 1939-го. І на решті французи дозволили документувати українські підрозділи — курінь Богун, курінь Шевченка і підрозділ поручика Курковського. Їх спершу ви-

користовували проти французьких партизанів, але вони перейшли на їхній бік і воювали проти нацистів. Це дуже цікава сторінка нашої історії, яка ще потребує свого дослідження.

Треба згадати і про те, що українці воювали на боці Німеччини. Тільки у складі Вермахту, не враховуючи інших підрозділів, перебував приблизно мільйон вихідців з Радянського Союзу, з них 250 тисяч українців. Спостерігаємо певний парадокс: з одного боку, велика чисельність керівників та нагороджених українців у Червоній армії, а з іншого — оці 250 тисяч у німецьких військах. Ми сьогодні маємо спокійно дивитися на мотивацію людей, які опинилися на тому чи на іншому боці. Слід розуміти, що це не були глибокі ідейні переконання, мотиви були справді різні.

На мою думку, 22 роки нашої незалежної держави ми робили все неправильно у підході до Дня Перемоги. Слова Путіна, що вони могли б здобути цю перемогу без хохлів і малоросів, нагадують про те, що ми повинні мати власну гідність. Поки не зруйнуємо радянський міф і стереотипи, ніколи на правду не зважимося. Для всіх людей у світі мають однакову ціну і мільйони визнаних жертв, і два мільйони згвалтованих радянськими переможцями німецьких жінок, що не визнається й досі. Усі вони — жакливі складові війни. Якщо ми не побачимо цю картину повністю, матимемо знову історію з перекосами, «чистих» і «нечистих» ветеранів, які воювали в різних військових підрозділах на різних фронтах. Якщо ми не зруйнуємо радянський міф, то не зробимо кроку вперед.

Червоний мак — європейський символ

ЗНАК. Цьогоріч у Києві вперше на офіційних заходах буде застосовано європейську символіку пам'яті полеглих у Другій світовій війні.

Заходи, присвячені відзначенню перемоги над нацизмом у Європі, у столиці пройдуть 8—9 травня. Уперше буде вжито європейську символіку пам'яті полеглих у Другій світовій війні — червоний мак. Ідеєю та графічним втіленням став результат співпраці Українського інституту національної пам'яті (УІНП) та Національної телекомпанії України (НТКУ).

Малюнок, з одного боку, зображує червоний мак, з іншого — кривавий слід від кулі. Таким чином у ньому передається глибинний зміст війни, символізуються страждання, смерть, героїзм, мільйони загиблих. Біля символу розміщено гасло «Ніколи знову», адже саме в наших руках — не допустити повторення жахів війни. У цій символіці зазначено і роки воєнного лихоліття — 1939–1945.

«Пропонуємо новий символ як вияв нашої поваги до тих, хто знищив нацизм. Цей червоний мак — символ європейський та український. У наших піснях ідеться, що маки зацвітають там, де пролилася козацька кров», — говорить директор УІНП Володимир В'ятрович. Гендиректор НТКУ Зураб Аласанія додає: «День пам'яті, день капітуляції нацистської Німеччини. Треба було обрати як символ щось знакове, що символізувало б не свято, яким війна не може бути за визначенням, а пам'ять та скорботу за загиблими». «Друга світова війна була більшою, ніж Велика Вітчизняна. Зокрема, для нашої країни. Для України війна почалася у 1939 році, а не в 1941-му», — вважає харківський дизайнер автор логотипу Сергій Мішакін.

Разом із Європою та світом Україна розпочне вшанування загиблих 8 травня — у день підписання капітуляції нацистською Німеччиною — і продовжить традиційно 9 травня. Зокрема 8 травня заплановано символічну подію «Перша хвилина миру». Як відомо, капітуляцію Німеччини було підписано саме 8 травня пізно ввечері. Формально саме цього дня завершилася війна у Європі. Організація заходів 8 травня дасть змогу провести частину вшанувань у єдності з іншими країнами антигітлерівської коаліції — Британією, Францією, США.

9 Травня, у День Перемоги, пам'ять полеглих у боротьбі з нацизмом вшановуватимуть у Парку вічної слави та на Софійській площі.

Повстанський рух становив серйозну загрозу фашизму

Володимир В'ЯТРОВИЧ,
кандидат історичних наук, директор Українського
інституту національної пам'яті, старший науковий
співробітник НАУКМА:

— Українські націоналісти співпрацювали з нацистами до літа 1941 року, але при цьому забули, що ця співпраця тривала лише на 2 тижні довше, ніж така сама співпраця Сталіна з Гітлером. Забули, що після проголошення незалежності України 30 червня 1941 року у Львові, яка не була узгоджена з окупаційною владою, починаються переслідування українських націоналістів. Заарештували керівника уряду українського державного управління Ярослава Стецька, а 5 грудня 1941-го заарештовано Степана Бандеру, який решту війни провів у нацистському таборі. Висмикують і викидають з історії надзвичайно важливі факти й документи, навіть документи Нюрнберзького процесу. Так, ніколи не друкували німецький документ від 25 листопада 1941 року з цього процесу, в якому німці чітко вказують: беззаперечно встановлено, що рух Бандери організовує повстання задля створення незалежної України.

Є ще цікаві німецькі документи в наших архівах, які вивчали спецслужби і радянська розвідка, перекладали російською мовою — в них оцінка українського визвольного руху як такого, що чинить активний спротив нацистам. У документах німецьких спецслужб з грудня 1941 року зазначено, що крім руху Бандери, в Україні немає жодного, який становив би серйозну небезпеку Німеччині. З 1942 року в німецьких документах постійно є графа «український визвольний рух» або «рух Бандери», де повідомляється про диверсії та акти саботажу.

Цікаво, що ми вважаємо урочистим днем створення Української повстанської армії 14 жовтня 1942 року, але це умовна і символічна дата. А ось перша велика антинімецька акція тисячної УПА відбулася у січні 1943 року — напад на колону поліції. Німці у відповідь захопили заручників з населення, яких помістили в тюрму і згодом розстріляли. Потім

повстанці 7—8 лютого здійснили напад на Володимирець і звільнили його. Таким був початок кривавої боротьби з нацизмом. Влітку 1943 року вона набула дуже серйозного масштабу, що змусило німецьке командування проводити спеціальну антипартизанську операцію, до чого було залучено 10 тисяч поліцейських і вояків.

Про активну антинімецьку боротьбу українських повстанців доповідали в депешах керівництву радянським партизанам. Тож радянська влада знала про участь УПА в боротьбі проти нацистів, і все-таки використовувала у своїй пропаганді тезу про спільну боротьбу українців з нацистами.

Німці у свою чергу зображували боротьбу українських націоналістів як спецоперацію Кремля. Влітку 1943 року ареал антинімецької боротьби поширився на Галичину, де самооборону було переформовано в УПА-Захід. Вони навіть займали районні центри, і були території, які контролювали виключно сили УПА, де не було окупантів. Останнє зіткнення УПА з німцями відбулося в Карпатах біля райцентру Сколів між 6 і 16 липня 1944 року.

Жертвами антинімецьких акцій українських повстанців стали від 12 до 13 тисяч німців та їхніх союзників. Здавалося б, цифри незначні порівняно з фронтовими втратами, але їх

треба порівнювати із завданими втратами інших партизанських рухів: радянського, польського, французького. Ці цифри доводять внесок у боротьбу з нацизмом українського повстанського руху. І цілком справедливим було привітання Шухевича українських вояків з перемогою над нацизмом і звільненням України від фашистського ярма.

Ця тема потребує популяризації, бо саме навколо неї існує найбільше міфів та інсинуацій. Ми маємо показати війну такою, якою вона була. І наголосити на тому, що головним здобутком перемоги 1945 року був мир. І вшановувати маємо не якийсь абстрактний радянський народ, а конкретного воїна, який здобув цю перемогу.

ЗАМІСТЬ РЕЗЮМЕ

Яким має бути цей день?

Свого часу Сталін відмовився від святкування Дня Перемоги. Офіційним святом із вихідним днем і святковими заходами 9 травня стало 1965 року — за часів Брежнєва. Значна частина радянської пропаганди була присвячена цій даті, вироблено свої міфи і традиції. На думку учасників публічної дискусії, які представляють громаду українських істориків, науковців і дослідників історії Другої світової війни, в незалежній Україні ми маємо позбавити День Перемоги радянських стереотипів. У першу чергу треба розширити контекст воєнних подій і розглядати війну з вересня 1939-го по вересень 1945 року. Важливо пам'ятати, що переміг у цій війні не якийсь абстрактний радянський народ, а конкретний солдат, партизан чи полководець. Дуже важливо олюднити цей день, побачити кожного, хто пережив ті страшні часи і зробив свій внесок у боротьбу з нацизмом.

Дуже важливо відмовитися від мілітаризації Дня Перемоги, від парадів і демонстрацій військової сили. Замість солдатських каш і ста грамів горілки важливо надати матеріальну допомогу літнім людям, яку вони використовують на свої потреби.

Підготувала **Лариса КОНАРЕВА,**
«Урядовий кур'єр»

СУСПІЛЬСТВО

Влада не байдужа до проблем ветеранів

ЗАХИСТ. Учасників війни вислухають, порадять, підтримають

Уже 69 років відділяє нас від тих травневих днів, коли відлунали останні залпи найстрашнішої та найкривавішої війни в історії людства — Великої Вітчизняної. Та у пам'яті нащадків назавжди залишиться урок честі й самопожертви, слави і героїзму переможців, які відстояли свободу своєї Вітчизни. Нині цим людям вже щонайменше за 80. Звісно, мають проблеми зі здоров'ям та інші. Саме тому держава повинна дбати про них, і зрозуміло, не лише на свята.

І все-таки саме у переддень святкування Дня Перемоги «Урядовий кур'єр» звернувся до Урядового контактного центру, який через урядову телефонну «гарячу лінію» реалізовує діалог влади із громадянами, із проханням прокоментувати, чи користуються ветерани Великої Вітчизняної війни цією послугою комунікації з владою.

Фахівці центру за 2013 рік зареєстрували 12 326 звернень від ветеранів війни й наших співвітчизників, на долю яких припали воєнні роки. А 2014-го вже зареєстровано 2855 звернень.

Переважно запитують про фінансування та виплату державної соціальної допомоги і пенсій. Просять перевірити правильність нарахування. Скаржаться на затримку або невивплату допомоги, зокрема з догляду за ветеранами війни-інвалідами. Є проблеми з виплатою компенсації вартості продуктів харчування.

Так, житель Умані Черкаської області нарікав на невивплату одноразової матеріальної допомоги. Головне управління Державної казначейської служби у Черкаській області, яке опікувалося цим клопотанням, повідомило про виплату ветеранові Великої

Вони заслужили на повагу та допомогу

Вітчизняної війни заборгованості у повному обсязі.

А ветеран ВВВ з Києва просив сприяння у призначенні щомісячної грошової допомоги на догляд як за інвалідом. За інформацією управління праці та соціального захисту населення Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації, допомогу призначено.

Численні звернення надходять щодо перевірки правильності обчислення пенсій з урахуванням надбавок, сум індексації та інших доплат. Часто стикаються ветерани і з комунальними проблемами. На жаль, їм інколи доводиться безуспішно ходити по владних кабінетах. Звернувшись на урядову «гарячу лінію» за єдиним багатоканальним телефонним номером, вони мають змогу оперативно отримати відповідь на будь-яке запитання, якщо воно стосується сфери діяльності органів виконавчої влади.

Наприклад, із села Кізомис Херсонської області

зателефонував ветеран війни, учасник бойових дій із проханням налагодити електропостачання. За інформацією відділу з питань паливно-енергетичного комплексу Херсонської облдержадміністрації, його відсутність була спричинена аварією на електрообладнанні товариства ПАТ «ЕК «Херсонобленерго».

Після виконання аварійно-ремонтних робіт електропостачання до оселі пенсіонера відновили.

Час плине і додає не лише роки нашим ветеранам,

а, хоч як це сумно, і хвороби. Шанобливе ставлення до тих, хто на фронті та в тилу здобував велику перемогу над фашизмом, полягає в забезпеченні належних умов для підтримки їхнього здоров'я та активного довігліття, забезпечення

ліками. Такі питання фахівці Урядового контактного центру тримають на особливому контролі.

Жителька села Протопопівка Кіровоградської області, ветеран війни, запитувала, чи може вона потрапити на лікування до спеціалізованого обласного госпіталю. Невдовзі її госпіталізували до цього медзакладу.

Напередодні річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні громадяни звертаються із проханням допомогти в розшуку загиблих родичів, надати інформацію про стан утримання могил, передати подяку тим, хто опікується похованнями. Звичайно, низький уклін тим, хто здійснює благодійницькі заходи, акції милосердя, сприяє волонтерському руху серед ветеранів. Ця пошукова робота — вияв глибокої поваги до фронтовиків, збереження славних традицій старшого покоління. А Урядовий контактний центр усіляко сприяє цим заходам.

ПРЯМА МОВА

«Люди можуть обрати найзручніший спосіб звернення»

Валерій ПЛОХІЙ, директор Урядового контактного центру:

— Наші працівники з великою шаную ставляться до фронтовиків, ветеранів Великої Вітчизняної війни. Намагаються зробити все, щоб шлях від першого дзвінка до результату був максимально коротким.

Зрозуміло, що ветерани — це люди поважного віку. Їм часто нелегко самотужки скористатися, скажімо, Інтернетом. Та це не проблема. Зателефонувавши на урядову телефонну «гарячу лінію», вони без

жодних бар'єрів висловлять зауваження, пропозиції. Фахівці без поспіху вислухають заявника, допоможуть сформулювати запитання, заповнити картку заявника, розтлумачать процедуру розгляду скарги.

На базі Урядового контактного центру об'єднано регіональні контактні центри, телефонні «гарячі лінії», а також довідкові телефонні служби органів виконавчої влади, які входять до структури Національної системи опрацювання звернень до органів виконавчої влади. Вони наближені до населення певного регіону, знають специфіку місцевих проблем, що допомагає їм оперативно та професійно працювати зі зверненнями.

Дуже зручна й така форма: на нашому веб-сайті розміщено інформаційно-довід-

кові матеріали, що містять адреси, номери телефонів, графіки роботи органів виконавчої влади, інформацію про порядок надання адміністративних послуг.

Тобто робимо все можливе для усунення всіх перепон для спілкування громадян із владою. Старше покоління може обирати будь-який зручний спосіб звернення.

Та інколи достатньо вчасно надати роз'яснення, проконсультувати, навіть просто поспілкуватися із шанованими людьми, які свою молодість віддали за перемогу над загарбниками. Байдужість ображає найбільше. Уряд і громадськість мають спільний обов'язок створити комфортні умови для їхньої старості, розв'язання нагальних проблем.

Соцвиплати будуть вчасно і повністю

НА ЧАСІ. Кримським фронтовикам доведеться особисто отримати їх на материковій частині України

Як відомо, щороку Законом «Про Державний бюджет» на відповідний рік визначається сума коштів для забезпечення виплати разової допомоги (до 5 травня) ветеранам війни та особам, на яких поширюється дія законів «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань». Нагадаємо, що на 2014 рік Мінсоцполітики затвердило відповідну бюджетну програму на суму 891 мільйонів гривень.

— Уже 88% коштів ветерани отримали, адже 775,9 мільйона гривень перераховано до обласних департаментів соціального захисту населення, із них 754,1 мільйона вже надійшло до поштових відділень та банківських уста-

нов. Реально ж людям уже видали 695,9 мільйона гривень, — поінформувала міністр соціальної політики Людмила Денісова.

І додала, що, на жаль, ветеранам Криму, які нині тимчасово перебувають на окупованій території автономії, на місці ці гроші виплатити неможливо. Проте такі кошти в сумі 43 мільйони гривень перебувають на рахунках Міністерства соціальної політики.

— Ми готові у будь-який час нашим ветеранам, які живуть у Криму та Севастополі, виплатити ці кошти на материковій частині України. На жаль, нині іншого механізму просто немає. На півострові проживають 76 тисяч ветеранів Великої Вітчизняної, і, наскільки мені відомо, чимало з них

уже зверталися до управління соціального захисту населення, до пенсійних фондів на території автономії, та їм відмовляють. Адже, вочевидь, за якими іншими законами, які нині діють на цій території, їм ці виплати надати неможуть, — розповіла міністр. — Ми розуміємо, що це люди досить похилого віку, але все ж вони мають звернутися по виплати лише особисто.

Відповідаючи на запитання журналіста «УК», Людмила Денісова зауважила, що звертатися ці люди можуть до управління соціального захисту будь-якої області та будь-якого населеного пункту і, відповідно до постанови Кабінету Міністрів, отримують ці гроші у тих же розмірах,

що й жителі материкової частини.

Щодо пенсій ветеранам та іншим жителям держави, то нині 15% від місячної заявки, яка становить 24 мільярди гривень, вже проінфінансовано. І саме ветеранам та інвалідам війни ці виплати проводять у першу чергу. Щомісяця вони отримують їх до 10 числа. А ось у травні, зважаючи на те, що 9—10 числа цього року вихідні дні, вони мали отримати їх до 8 травня.

Щодо інших пільг, передбачених для ветеранів та їхніх родин, як от субсидії на комунальні виплати, Людмила Денісова запевнила, що кошти у сумі 8 мільярдів на їхню виплату в бюджеті передбачені. Те саме стосується і соціальних реабілітаційних послуг

та санаторно-курортного оздоровлення.

— За перший квартал цього року вже оздоровлено 4,5 тисячі ветеранів і ще 15 тисяч планують оздоровити до кінця року. На жаль, два санаторії, які перебувають на тимчасово окупованій території, цього року ми не зможемо використати для оздоровлення літніх людей. А тому їм це буде компенсовано у вигляді одноразової виплати розміром 360 гривень, — зазначила посадовець. — Ці кошти також у бюджеті передбачені.

Вона висловила сподівання, що, можливо, з часом ці санаторії все ж повернуться Україні. Та нині Мінсоцполітики веде перемовини з Державним управлінням Президента, аби в наступному році, можли-

во, оздоровлювати колишніх фронтовиків, а також дітей у санаторних закладах, які перебувають у відданні цього управління.

Щодо людей, які перебувають з Криму на тимчасове поселення на материкову Україну, таких, за словами міністра, нині по регіонах 7723. Це лише цивільні, які неорганізовано приїжджають на материк. Найбільше їх у Києві — 2111 осіб. Ці люди прийшли та зареєструвалися офіційно. І ветерани, які є серед них, після цього можуть звернутися до місцевого управління соціального захисту та отримати усі належні їм виплати. Міністр наголосила, що процедура отримання таких виплат спрощена для всіх кримчан і для ветеранів також.

З ПЕРШИХ ВУСТ

«Звитяга і пам'ять — підґрунтя єднання країни»

**Перший заступник голови
Державної служби з питань
інвалідів та ветеранів України
Володимир СІРОШТАН**

У кожного покоління — власна війна. І напередодні 69-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні з огляду на події, які відбуваються в Україні, цей вислів набуває особливого і цілком конкретного змісту. А як сприймають нинішню ситуацію в країні та навколо неї ветерани війни? Чим живуть і на що сподіваються? Про це та про діяльність влади щодо ветеранської громади ми запитали у першого заступника голови Державної служби з питань інвалідів та ветеранів України Володимира СІРОШТАНА.

УК Володимире Григоровичу, як цього року відзначатимемо це «свято зі сльозами на очах»?

— Як і в попередні роки — урочисто та на державному рівні. Адже 9 Травня, День Перемоги — це свято особливе. Святкові заходи тривають. Зокрема міський голова Києва затвердив спеціальний план, яким визначено понад 30 різних заходів. На державному рівні урочистостей теж заплановано багато. Покладання квітів до пам'ятників та меморіальних комплексів, зустрічі однополчан, ветеранів з молоддю тощо. Святкові заходи відбуватимуться в усіх областях, великих і малих населених пунктах України. Бо День Перемоги, вшанування ветеранів війни — це свято.

УК На жаль, час не зупинити і ветерани війни йдуть від нас. Яка чисельність та загальна палітра ветеранської спільноти України нині?

— Тут дуже проста арифметика: наймолодшому учасникові тієї війни нині вже за 85. Тому справжніх фронтівиків, як кажуть, окопників, серед нас залишилося дуже мало. Зазначу, що в країні майже півтора мільйона ветеранів війни, понад 4,7 мільйона дітей війни, більш як 15 тисяч жертв нацистських переслідувань, майже 200 тисяч учасників бойових дій, зокрема понад 140 тисяч ветеранів-інтернаціоналістів. Усі ці дані є на офіційному веб-сайті служби.

УК А яким був минулий рік для служби?

— Не лукавимо: останнім часом проблем у соціалізації додалося. Хоч уряд, працівники нашої служби намагаються постійно тримати руку на соціальному пульсі ветеранської спільноти. Постійно спілкуємося з ветеранами, радимося з найпроблемніших питань.

А ще маємо змістовні плани заходів до 70-річчя визволення України, до 70-річчя Перемоги. Створено оргкомітет, який опікується цими заходами. Його очолюють співголови: Прем'єр-міністр України та в. о. Глави Адміністрації Президента. Заплановано багато, але у роботі з ураху-

ванням непростих нинішніх реалій залишається тільки те, що не потребує додаткових бюджетних коштів.

УК Один із масштабних заходів — Всеукраїнська естафета пам'яті «Слава визволителям України».

— Так, ця патріотична акція триває вже другий рік. Її проведення в усіх регіонах країни служба успішно забезпечує разом з Організацією ветеранів України, органами місцевої влади, громадськістю. Торік всі штандарти переможців — українських фронтів як дорожній естафети переходили з області в область. Але життя внесло корективи. Бо якщо початок естафети півтора року тому на Луганщині проходив в урочистій обстановці й за великої підтримки місцевої влади та громадськості, то вже, скажімо, Херсонщина кілька тижнів тому з відомих усім причин не змогла передати естафету ветеранам

Криму і Севастополя. Це питання адміністративно-політичного характеру, а не фінансового.

Та, на переконання ветеранів війни, які не з власної волі опинилися по різні боки так званого кордону, все це минеться. Життя вкотре нас випробовує, але прагнення до миру та злагоди обов'язково переможе.

УК Як служба працює з ветеранськими спільнотами в областях?

— Через службу державна влада надає фінансову підтримку всеукраїнським громадським об'єднанням ветеранів. Цього року її обсяг навіть збільшено до понад 12 мільйонів гривень тільки на центральному рівні. Використовуємо всі можливості, щоб люди відчували підтримку суспільства і держави.

Уряд, працівники нашої служби намагаються постійно тримати руку на соціальному пульсі ветеранської спільноти. Постійно спілкуємося з ветеранами, радимося з найпроблемніших питань

Нещодавно до служби завітала киянка ветеран праці Тетяна Ільєнок. Цього року святкує ювілей її мама, ветеран Великої Вітчизняної війни, учасник оборони Ленінграда, гвардії старший лейтенант медичної служби Олена Кузнецова. У воєнні роки під час запеклих боїв в ході Любанської наступальної операції та оборони

ДОСЬЄ «УК»

Володимир СІРОШТАН. Народився 1952 р. на Київщині. 1971 р. закінчив Ржищівський будівельний технікум за фахом «технік-будівельник», 1978-го — Вищу комсомольську школу при ЦК ВЛКСМ, викладач історії, у 1990 року — аспірантуру Інституту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АНУ.

З 1998 р. — голова ревізійної комісії, заступник голови Української Спільноти ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів). 26 січня 2011 р. Указом Президента його призначено першим заступником голови Державної служби з питань інвалідів та ветеранів України.

Ленінграда вона виявила неабияку мужність і відвагу. Під час важких боїв «сестричка Лена» врятувала життя десяткам воїнів. 21 травня Олені Ільвіні Кузнецовій виповнюється 95 років. Звичайно, служба не залишить її осторонь.

Та зауважу, що в деякі аспекти нашої діяльності життя вносить

рахувати копійчину і визначати її у пріоритетах разом із громадськістю.

УК Тим паче, що останнім часом інституції громадянського суспільства у нашій країні формуються дуже активно.

— Це так. Наша спільна з ними діяльність має бути максимально виваженою та збалансованою. Вирішення будь-яких важливих питань обов'язково відбувається в тісній взаємодії з Громадською радою при службі, яка об'єднує 48 всеукраїнських громадських організацій. Спільно проводимо заходи культурницького та героїко-патріотичного спрямування. До них долучається широка громадськість. Також щороку організовуються поїздки ветеранів війни місцями бойової слави в Україні та за її межами.

Ось лише деякі приклади. До Всеукраїнської естафети пам'яті можна додати Міжнародний молодіжний збір «Союз спадкоємців Перемоги 2013—2015», що відбувся під егідою Всеукраїнського союзу громадських об'єднань учасників бойових дій, ветеранів військової служби та правоохоронних органів «Всеукраїнський союз» (м. Одеса), Всеукраїнський фестиваль з нагоди 70-ї річниці Перемоги за участі творчих колективів ветеранів Великої Вітчизняної війни, їхніх онуків та правнуків, дітей військовослужбовців, інші культурно-мистецькі заходи, організовані Українською Спільнотою ветеранів Афганістану, Всеукраїнською громадською організацією ветеранів «Товариство українських офіцерів» та іншими.

Великий резонанс мав Міжнародний похід місцями партизанської слави, організований Асоціацією соціальної підтримки і захисту співробітників спецслужб України «Співдружність», Міжнародний кінофестиваль «Люди та кораблі», який уже п'ятий рік поспіль проводить ВГО «Всеукраїнська асоціація ветеранів-підводників».

На постійному контролі уряду — впорядкування та збереження пам'ятників, меморіальних комплексів, присвячених подіям Великої Вітчизняної війни 1941—1945 років. Так, за інформацією з регіонів, на сьогодні впорядковано майже 18 тисяч пам'ятників, понад 7 тисяч монументів та меморіалів.

Жодної зміни нормативно-правового характеру не вносять без попередніх консультацій із громадськістю. Нині у стадії активного обговорення — питання нормативного повернення до історичної правди в понятті Друга світова війна та визначення заслуг вояків УПА, які брали участь у бойових діях проти німецько-фашистських загарбників.

Михайло КАМІНСЬКИЙ
для «Урядового кур'єра»

НЕЗАБУТНЄ

Епізоди війни

Федір ЛЮДНИЙ
для «Урядового кур'єра»

Від рідного села Ребедайлівка до Праги проліг бойовий шлях 90-річного ветерана Григорія Федоровича Безпалого з Черкащини.

— До війни я закінчив семирічку, працював у колгоспі, а під час тимчасової окупації — на загальному дворі. Після визволення села відразу призвали до армії. Коли ми прибули на передову наприкінці січня 1944 року, там було пекло Корсунь-Шевченківської битви, — пригадає колишній солдат. — Німці намагалися вирватися з оточення, а наші війська знищували їх. Чимало нас, щойно мобілізованих, були ще у своєму одязі, бо військової форми не вистачало, а зірки на шапки ми вирізали з консервних банок. Німці не знали, що чинити далі. Ми гнали їх аж до Дністра.

Наш 160-й гвардійський полк 310-ї гвардійської дивізії перебував у Молдавії. Тоді я воював у другій роті протитанкових рушниць автоматником.

Не забути мені, як за річкою Дністер ми потрапили в оточення. Не було ні води, ні їжі. Перед нашою ротою була криниця, але напиться води ми не могли, бо за нею окопалися німці. Я попросив товариша, щоб він тримав на мушці криницю, а сам з автоматом поповз до неї. Доліз до кам'яних цямрин, причепив казанок до журавля, потихеньку витягав воду і припав до неї. У цю мить гітлерівці помітили мене і почали стріляти. Та, слава Богу, не влучили.

Я приніс воду і всі потроху напилися. Того ж дня десь по обіді з'явилися два німецьких бронетранспортери з піхотою. Вони прагнули повернути втрачені позиції. Підпустивши їх поближче, ми відкрили вогонь. Німці поскакували з бронетранспортерів і відкрили вогонь у відповідь... З мізерним запасом патронів ми протрималися до ночі й непомітно вийшли з оточення.

— **Зрозуміло, що бойових епізодів, складних ситуацій у вашому фронтальному житті було чимало. А які найбільше пам'ятаються?**

Ветеран Григорій Безпалий може багато розповісти про війну

— У квітні 1944-го рота штрафників утримувала невеликий клатчик відбитої території. Це було в Молдавії. Позаду нас — річка Реут. Німці вели оскаженілий вогонь. Нашим взводом командував старший сержант Галкін. У нього була дружина і чотирирічний синок. Вже був наказ посплати Галкіна в офіцерське училище. Про це він повідомив дружині на Полтавщину, щоб вона не писала листів, бо він заїде додому. Та ось нас посилають на підмогу штрафникам. Командир наказав нам пересуватися короткими перебіжками.

На нашому шляху трапився німецький снайпер і знищував бійців одного за одним. Не обійшла ворожа куля і нашого юного командира. Він пробіг метрів 25 і впав, лише встиг сказати своєму земляку: «Прощай, Литвішко!»

Єфрейтор Литвішко взяв команду на себе. Ми добралися майже до самого бруствера траншеї. І тут заревли міномети, полетіли гранати. Удень настала ніч, дим забивав дихання... А далі я неначе провалився в безодню. Серед ночі підповз до мене зв'язківець і сповістив: будемо відходити...

А перед цим поранений штрафник помітив снайпера і з гвинтівки прицільним пострілом убив його.

Зв'язківець ще сказав, що нас залишилось у групі всього семеро і стільки ж штрафників. Ми підповзли до Галкіна і забрали його. Принесли в ту хатину, звідки ранком пішли на завдання. Вкопали яму, обгорнули тіло шинеллю і, прощаючись із сльозами на очах, поховали командира.

Після лікування у госпіталі Григорій Федорович Безпалий брав участь у бойових діях у складі 2-го і 1-го Українських фронтів, зокрема за місто Дрезден, а завершив ветеран свій бойовий шлях у Празі.

Після демобілізації одружився і 40 років віддав Кам'янському машинобудівному заводу, працюючи токарем п'ятого розряду в інструментальному цеху. Нині Григорій Федорович — бажаний гість у школах Кам'янки і всього району.

Фото автора

«Як же ти вижив, дідусь?»

ПАМ'ЯТЬ. Коли йдеться про Другу світову війну, мало хто згадує про загублене дитинство багатьох хлопчиків та дівчаток

Олена ОСОБОВА,
«Урядовий кур'єр»

Кількість солдатів, які загинули під час Другої світової, порахована тільки приблизно. На День Перемоги традицією стали парад ветеранів та запрошення до школярів, щоб розповіли про те, як воювали.

Про дітей війни говорять не часто. Їхні спогади вперше цього року в Луганську збирали волонтери фонду «Світло серця» й школярі в рамках проекту «Одне дитинство — різні долі». Ще ніхто і ніколи не намагався поразити, у скількох хлопчиків і дівчаток війна забрала найдорожче — батьків і рідних, розкидала по світу й обпекла серця так, що тільки своїм онукам вони дозволили носити імена загиблих матерів.

Ілля Долженко, п'ятикласник СЗШ № 48 Луганська, збираючи матеріали до акції, розпитував і свого дідуса Ростислава Йосиповича Муравця про його дитинство, обпалене війною. Хлопчина так емоційно перейнявся, що почав писати вірші. Ось така історія.

Раптова автоматна черга

Ростику йшов четвертий рік, коли стигле червонобоке яблуко нарешті важко впало в траву, але разом із ним прокотився незнайомий гуркіт небом і на межі рідного саду упало щось чорне. Хлопчик злякався і кинувся до мами. Анна Максимівна схопила дітей — кого на руки, кого за руку й побігла до лісу — під його захист. Вона знала, що таке літак і бомба. За кілька хвилин усе закінчилося: будинок Муравців розбомбили вщент. Як і прикордонну заставу, що була неподалік. Там нікого не лишилося живими.

Хоч мама й наказувала Ростіку не дивитися в той бік, та він устиг побачити страшно спотворені тіла солдатів, розкидані вибухами, коли родина пробиралася до села Штунь — ближче до людей. «Усі тоді намагалися вкупі жити, щоб не так страшно, — згадує Ростислав Йосипович. — Важко було, сім'я велика. Батько мій був лісником, тож якось виживали».

З кінця літа 1943 року в рідному Любомльському районі почали порожніти будинки — через відомі події на Волині. Люди тепер ховалися від будь-яких чоловіків у формі. На зиму сім'я Муравців вирішила знову перебратися на хутір. «Прийшла весна 1944 року. Мама моя в будинку готувала обід, чекала батька. Дев'ятирічна сестра Ольга як старша допомагала їй. Ми з 5-річною Марічкою гралися в кімнаті з найменшнім Аліком, коли раптом на вулиці загуркотіли мотоциклетні мотори. Мати вийшла на ганок подивитися, за нею — ми, — ці спогади вкрай важкі для Ростислава Йосиповича. — Алік схопив маму за спідницю. Ми побачили колону мотоциклістів, усі були в білих халатах і з автоматами. Я чомусь не вийшов уперед, а вистригав з-за маминої спини. Пам'ятаю сповнені ненависті очі незнайомих чоловіків.

Раптом — автоматна черга... Ганок залитий кров'ю. Закричали від болю і жаху діти. Мати, скільки ставало сили, закривала нас собою. «Біжи, Ростіку!» —

Онук Ілля Долженко презентував спогади діда на виставці «Одне дитинство — різні долі» і там прочитав свої перші вірші

«Війну легко почати, а зупинити важко. Зараз така напруженість у суспільстві, що в будь-яку хвилину можуть розпочатися бої. Та я бажаю молодим, щоб змогли мирно домовитися. Бажаю всім миру і добра. Тільки б не було війни!»

Ростислав Йосипович МУРАВЕЦЬ

прошепотіла і підняла руку, щоб перехрестити мене, і впала. Я кинувся до кімнати. Спочатку сховався під ліжку. Через деякий час відчув запах гару, побачив, як кімнатною повзуть клуби диму. Тоді я зрозумів, що будинок підпалили. Не тямлячись від страху, вискочив у вікно і кинувся до лісу. За спиною чув постріли... У лісі був усю ніч. А вранці пробрався до рідного попелища. Там мене знайшов посивілий за ніч батько. Я злякався його, хотів утекти, бо тоді я боявся усіх людей.

У землянці в селі з батьком проживали недовго — Йосип Гна-

тович так і не зміг оговтатися після трагедії, незабаром захворів і помер на початку 1945 року.

Дорога на Донбас

Семирічного сироту прихистила рідна тітка. Не віддавати ж до дитбудинку? «Жили тяжко. Голодували. Але ми з хлопцями бігали на станцію Яготин. Там радянські солдати нам у казанки каші давали — смачної, жирної. Досі її смак пам'ятаю. І я швидше за інших біг додому — тітка у нас більше за всіх голодувала. Все до крихти дітям віддавала», — згадує Ростислав Йосипович.

Вчилися під саморобне освітлення: у снарядну гільзу наливали гас і вставляли гніт. А коли Ростик закінчив сім класів — у колгосп приїхав вербувальник з Донбасу. Два десятки молодих хлопців з усіх сіл поїхали працювати на шахти. «І лише в Горлівці розгледіли, що мені лише 16 років. А в шахту можна було тільки з 18», — усміхається Ростислав Йосипович.

Він приїде згодом працювати на Донбас, але майже через десять років. Спочатку буде буди-

вельне училище в Челябінську. «Приїхали, а там холоднеча: у жовтні 20 градусів морозу. А я в парусинових туфлях», — коротко переповідає свою долю колишній хлопчисько з хутора Мурава на Волині. Два тижні вчили, а потім одразу до лісу, чкурити колоди. Будували для Челябінського тракторного заводу цех, величезний — метрів 900 в довжину. Так пропрацювали два роки.

Потім була невдала спроба вступити до Казанського індустріального технікуму — усе ж знань виявилось замало. Грошей на дорогу назад до Челябінська не було. Підлітку запропонували сходити на Волгу — баржі розвантажувати. Поїхав у порт. А там величезні — кілометрові — баржі стоять, лісом завантажені. Грошей не було навіть на хліб. А їсти хотілося відчайдушно. От і погодилися зі ще одним бідолахою за 50 копійок ящики тягати. 200 ящиків горілки треба було підняти з трюму на палубу, потім спустити трапом і знести на берег. Поки роботу виконали, мало пупки не розв'язалися. Але «получки»

вистачило, щоб тільки пообідати в їдальні.

Повертався в гуртожиток і заснув прямо в трамваї. Розбудив грубий оклик: «Що ти нам ціну збиваєш?». Це був бригадир портових «бурлаків». Розгубився Ростик: яка така ціна, за що? Виявляється, у дорослих ціна перенесення одного ящика — 1 рубль, ось бригада й обурилася. Але сироту пожаліли за першим разом. Йі узяли до бригади. Так він набирав грошей на квиток до Челябінська — а звідти пішов у армію.

«Взагалі я сподівався, що розподілять у військкоматі в рідну Україну», — зізнається Ростислав Йосипович. Та не так сталося, як бажалося. Потрапив на Далекий Схід, у Хабаровський край, на плавбазу торпедних катерів Амурської флотилії на довгих чотири роки. Розмістили матроса Муравця поруч із ліжком Героя Радянського Союзу Миколи Голубкова. «Він загинув на Японській війні. Щоранку я за нього рапортував. Ліжко було застелене, але ніхто туди навіть не сідав», — згадує Ростислав Йосипович.

9 травня тоді як офіційне свято не відзначали. Війна аж ніяк не хотіла відступати. Уперше, як зараз згадує Ростислав Йосипович, День Перемоги він святкував уже в Луганську, коли, закінчивши Дніпропетровський гірничий інститут, пішов працювати, вже наприкінці 60-х років минулого століття.

Храм своїми руками

Зараз у Муравця три доньки і шестеро онуків. Велика рідня! І лише п'ять місяців тому в родину повернулося ім'я його загиблої матері Анни — так назвали наймолодшу онуку.

Ростислав Йосипович уже міг би відпочивати на пенсії, та він і далі працює. До того ж, коли закликали парафіян будувати храм святих мучеників Гурія, Симона і Авів, чи не найпершим прийшов на майданчик.

У День Перемоги в сім'ї з'явилася власна традиція. «Ми купуємо кілька букетів і йдемо на площу, щоб подарувати квіти ветеранам, — розповідає донька Юлія, вчителька. — Тим більше, що дідусь і бабуся по маминій лінії теж були ветерани, обоє воювали. Та й свекруха моя теж дитина війни, як і тато. А ще ми всі люди віруючі, тож у День Перемоги обов'язково йдемо в храм, який побудував наш батько. Там слугуватиме цього дня панакхиду за всіма загиблими у війну».

Кілька місяців тому син Юлії Ілля прийшов до діда, щоб записати його спогади. І головним запитанням, яке час від часу повторював онук, було таке «Як же ти вижив, дідусь?»

Сьогодні храм, який разом з іншими містянами побудував Ростислав Йосипович, знаходиться в Луганську біля захопленого приміщення СБУ. І над містом знову нависла загроза війни. Тому напередодні свята Муравець твердить про одне: «Війну легко почати, а зупинити важко. Зараз така напруженість у суспільстві, що в будь-яку хвилину можуть розпочатися бої. Та я бажаю молодим, щоб змогли мирно домовитися. Бажаю всім миру і добра. Тільки б не було війни!»

НІХТО НЕ ЗАБУТИЙ

Братські могили не мають терміну давності

НАРОДНЕ ПОХОВАННЯ. У Дніпропетровську потребують належного вшанування останки солдатів, які форсували Дніпро

Наталія БІЛОВИЦЬКА,
«Урядовий кур'єр»

Коли радянські війська звільняли Дніпропетровщину від німецько-фашистських загарбників, Катерині Наривській було 12 років. Жила вона у селі Старі Чаплі (тепер у межах житлового масиву Придніпровськ міста Дніпропетровська) на лівому березі Дніпра біля самої річки. Батько Катерини воював на фронті, потім пропав безвісти. Коли німці відступали, то гнали із собою місцевих жителів. Молодих забирали до Німеччини. А навпроти хати, де жила родина Катерини, окупанти влаштували переправу і вантажили все на пором і понтонний міст.

«Як нам вдалося залишитися? Отак понад Дніпром були окопи у бур'яні. Повз них і гнали всіх на пором, — розповідає Катерина Йосипівна. — Мама наша і каже: «Падайте туди у рівчак». Ми попадали. Трохи далі від нас ховалися моя однокласниця з дідусям і мамою. Їх застрелив німець, а подружка кричала, то її забрали. Нас не побачили, а то теж би розстріляли.

Усі Чаплі німці спалили, тільки наша хата дивом збереглася. Уявляєте? А потім кілька днів радянські війська форсували Дніпро. Коли німці стріляли, вода стіною стояла! А ось ті снаряди, що наші робили (замість порошу клали тирсу), не вибухали. Тільки шестілі, а потім бульк у воду — і все. Там снарядів стільки у Дніпрі!»

Течією зносило деревину і тіла загиблих

Під час форсування, яке відбулося у вересні-жовтні 1943-го, загинуло багато наших бійців. Найзапекліші бої точилися вище за течією, а сюди водою зносило багато деревини від підірваних мостів. І тіла загиблих солдатів. Вони застрягали в Кодацькому порозі, в інших, менших. Місцеві жителі витягували тіла загиблих і ховали на старовинному козацькому кладовищі, що й дотепер існує у Старих Чаплях.

«Пливло тоді по Дніпру багато лісу, тож і ми всім селом ходили запасатися дровами на зиму, — веде далі Катерина Наривська. — Та й жити людям було нелегко. Землянки копали, укриття робили. І ми, діти, теж тягали той ліс аж звідтіля, де тепер пляж. Прийдеш туди — а там наші солдати плавають. Мама і сусідка тьотя Люба Алексеева витягували їх і нас змушували. На якихось підстилках, ганчірках тягли — вони ж важкі — сюди, у цей рівчак, тут і при-

копували. Ще мама казала: «Глядіть, положіть солдата і накривайте йому обличчя, щоб земля на нього не сипалася». Ми на них не дивилися — боялися. Адже бувало, що ноги і руки окремо вилувлювали з води... А ми ж малі були, Льоні Алексееву сім років всього».

Прийшли наші. І в єдиній учілілій у селі хаті, де вже жили чотири сім'ї, розмістили поранених солдатів. В одній половині бабуся, дідусь, доньки, невістки, а в іншій — 18 поранених чоловіків.

які загинули при форсуванні Дніпра у вересні-жовтні 1943 року. Вічна вам шана і слава! Від вдячних жителів селища Чаплі». Насправді, за деякими підрахунками, поховано тут понад сотню безіменних воїнів.

У середині 1980-х років неподалік цвинтаря почали будувати гаражі. Будівництво так розрослося, що насунулося й на солдатське поховання. Дійшло до того, що й кістки почали викидати. Чоловік Катерини Наривської побачив це і пішов до голови райвиконкому. Той будівництво за-

радянських часів хотіли власними силами дослідити поховання, але їм чомусь відмовили.

За останні роки, коли більшість ветеранів відійшли в інший світ, народне поховання занепало. А власники гаражів облаштували коло нього смітник. Коли Микола Козуб одного разу приїхав і побачив це неподобство, почав бити на сполох, розповів про ситуацію на місцевому телебаченні.

«Мене обурило, що на такому місці викопали яму і висипали туди величезну купу сміття з гаражів. А

Ініціатива є, справа за грошима

Микола Козуб звернувся по допомогу до історико-пошукової громадської організації «Пошук-Дніпро». Пошуковці планують перепоховати солдатів у центрі Придніпровська і встановити монумент. Та без надання похованню офіційного статусу пам'ятки і відповідного дозволу цього не можна зробити.

Як розповів «УК» активіст організації «Пошук-Дніпро» Володимир Усенко,

То що ж треба робити, щоб нарешті узаконити братську могилу і взяти її під охорону держави? Заступник начальника відділу з охорони культурної спадщини департаменту корпоративних справ Дніпропетровської міської ради Тетяна Голубева пояснила, що перш ніж поставити об'єкт на офіційний облік як історичну пам'ятку, потрібно зробити облікову документацію. Це може виконати будь-яка організація, яка має відповідну ліцензію. Також треба підготувати історичну довідку, в якій мають бути висновки фахівців і свідчення очевидців.

Сформований такий пакет документів слід подати у департамент, який у свою чергу винесе його на обговорення колегії художньої ради при міськраді. Після цього документи потрібно передати до Міністерства культури, де і мають рекомендувати внести об'єкт у відповідний реєстр і пам'ятка отримає охоронний номер. Ініціювати цей процес можна за зверненням територіальної громади або громадської організації. «Ініціювати може хто завгодно, — каже Тетяна Володимирівна. — Головне — знайти кошти».

З коштами, ясна річ, завжди проблема. Можливо, тут допоможе регіональна Програма збереження та розвитку об'єктів культурної і природної спадщини, розташованих на території Дніпропетровської області, на 2014–2019 роки, ухвалена в січні цього року. В ній, за словами начальника відділу з гуманітарної та соціально-культурної сфери Дніпропетровської облради Лілії Гиренко, одним з напрямів діяльності визначено інвентаризацію та виявлення пам'яток. Але грошей ще не передбачено. Тож нині можна сподіватися лише на пошуки спонсорських чи благодійних коштів.

Завтра — 9 Травня. І що ближче ця дата, то більше волають комуністи, інші прихильники георгіївських стрічок про збереження пам'яті героїв Великої Вітчизняної. Чому ж тоді ви за радянської влади не вшанували належно загиблих у боях за Дніпро солдатів? То ось вам шанс виправитися. Не на словах пам'ятати, а на ділі.

Микола Козуб та Катерина Наривська розповідають, як люди дбали про братську могилу

«Настелили ми їм сіна, все, що можна було. Доглядав їх старшина, перебинтовував, а потім я прала ті бинти. Старшина поріже шматок мила на маленькі шматочки і каже: «Намилуйте тільки там, де кров». Мама варила солдатам кашу — з кабаків, буряків, з чого було. Їли з котелків. А мені всі котелки мити. Жила з нами і радистка, доросла дівчина — Люда чи Люба. У підвалі вона щось передавала. Спала з нами на одному ліжку: я, мама, ще одна жінка і радистка. Валетом лягали», — ділиться спогадами Катерина Йосипівна.

Гаражі будували на кістках

На братській могилі радянських солдатів місцеві жителі встановили хрест і зробили відповідний надпис. Згодом ветерани зібрали гроші й поклали на пагорб плиту, де було написано: «Тут поховані 86 героїв Радянської армії,

боронив, але гаражний кооператив усе одно продовжував насуватися і на козацьке кладовище, і на місце поховання тих, хто визволяв Дніпро.

«І люди піднялися: «Що ж ви робите?! Тут не тільки наші предки поховані, а й солдати, що загинули під час війни! А ви на їхніх кістках так творите!» І не дали далі будувати, — розповідає житель Придніпровська Микола Козуб. — Тоді селяни, ветерани, серед яких був і мій батько, за власні гроші найняли два КамАЗи, привезли землі. Насипали двометровий пагорб, забетонували хрест, встановили табличку».

Так і з'явилося у Придніпровську, біля колишнього села Старі Чаплі, це народне поховання. До нього не приходили урочисті процесії та не відбувались офіційні церемонії. Але прості люди про героїв війни не забули. На 9 травня (і не тільки) тут збиралися ще порівняно молоді ветерани війни, приносили квіти селяни. Ветерани ще за

після мого виступу по телевізору перед святкуванням 70-річчя форсування Дніпра, виконком Самарського району став наводити порядок. Оце сміття вивезли і все вирубали — тут були страшні хащі. Видно, що квіти хтось приносив. І зі школи стали приходити. В райвиконкомі пообіцяли «провести роботу з гаражним кооперативом, місцевими жителями, квартальним комітетом, що не можна смітити в такому святому місці».

Але цих обіцянок недостатньо. Поховання не узаконено як історична пам'ятка і ніде не стоїть на балансі. Ще за радянської влади люди зверталися в організацію з охорони пам'яток, і в наш час — у відповідну інстанцію. Та й донині народне поховання не взято під охорону.

«Тут питання в чому? — наголошує Микола Володимирович. — Як же так: солдати і в радянські часи залишилися непохованими — ні пам'ятника, нічого. Забули про них і нині».

триває робота з архівними документами, збирають інформацію щодо бойових дій на території Дніпропетровщини 39-ї Гвардійської Барвенківської стрілецької дивізії. «Шукаємо списки загиблих за той період і зв'язуємо з архівами, з похованнями у Чаплях і у селищі Мандриківка, що на протилежному березі Дніпра. Там у братській могилі захоронено тих, кого прибило до того берега. Та могила стоїть на балансі Жовтєвого райвиконкому Дніпропетровська. Якщо буде офіційне рішення про перепоховання солдатів у Чаплях, ми це зробимо», — каже пошуковець.

Післямова. Років зо три тому в місяці, де воювала, приїжджала радистка Люда (чи Люба), якій на той час виповнився 91 рік. Вона заходила у райвиконком, звідки її послали до школи, де теж нічим не змогли допомогти. «І ніхто її не прийняв, не знайшла вона нас, — розповідає Катерина Наривська. — Вийшла потім зі школи, зустріла місцеву жінку, вони поговорили. А тоді вона пішла на зупинку. Раптом жінка ця каже: «То це ж на нашій ділянці було, там Катя наша жила!» — кинулася до автобуса, а він уже від'їхав. Тоді прийшли до мене, стали розпитувати, вчитель історії з учнями приходив. Де ж тепер ту радистку знайти?»

Фото автора

ВІЙСЬКОВІ ІСТОРІЇ

Герой Радянського Союзу Василь Батеха:

«Якщо кажуть, що на фронті не боялися смерті, — лукавлять, але під час бою страх зникав»

На Сумщині він останній Герой, який ще топче мирний ряс. І хоч уже розміняв 95 років, тримається доволі бадьоро і впевнено. Принаймні щороку на 9 Травня їде до меморіалу Вічної Слави, аби вшанувати тих, хто виборов мирне життя.

УК Ви пройшли жорстоке і страшне військове пекло. А чи страшно було під бомбами і снарядами? Бо дехто стверджує, що нічого не боявся...

— Не вірте їм. Ті, хто кажуть, що на фронті не боялися смерті, лукавлять. Я боявся. Але тільки перед боєм, бо потім страх кудись зникав. Може, когось рятували фронтові сто грамів, та це не про мене. Перед боєм я не випив жодної чарки.

УК Ваш бойовий шлях розпочався в чернігівському Ніжині. Потім були оборона Києва, Кавказ, Крим, Курська дуга, Кривий Ріг, форсування Дніпра, Болгарія. Що запам'яталося найбільше?

— Важке запитання. Кожен бій по-своєму пам'ятний. Коли закінчив Буйнакське військове училище, мені доручили взвод. Нас десантом висадили біля станції Кримська, щоб не допустити фашистів на півострів. Це був березень, а ми у воді. Майже постійно були мокрими. І так цілий місяць. Саме там дістав тяжке поранення в нижню щелепу.

Та так, що переламало її і вибило корінні зуби. Мене відразу ж відправили в госпіталь у Єсентуки. Лікар жажнувся, побачивши мене всього в плямах, як леопарда. То була робота п'явок.

Далі були бої на Курській дузі, під Прохорівкою. Опинилися в самісінькому пеклі. Танків — не злічити. Ідуть на таран, стріляють упритул, башти зриваються, метал плавиться. Люди вискакували з бойових машин і на ходу горіли, билися врукопашну — кулаками, ключами, ножами, прикладами... Земля гула і гриміла — скільки живу, такого ніде не бачив. Ми тримали висоту 252,2. Це якраз було 12 липня, коли почався переломний момент на Курській дузі. Кілька годин вели кривавий бій, багато побратимів загинуло, але знищили 13 ворожих танків і майже роту піхоти. Мене тоді особливо виручив кулемет «Максим», яким володів досконально. Через три дні в газеті «Красная звезда» про нас писали як про героїв.

Не забуду, як форсували Дніпро. Оборонні траншеї переходили з рук у руки по кілька разів, сходилися врукопашну. Бувало, що на льоту підхоплював кинуту фашистами гранату і жбурляв її назад ворогові. А якось німець ухопив мене за руку, щоб я не висмикнув чеку, то дотягнувся зубами. Фашист чкурнув з окопу, а я кинув гранату вслід.

Василь Батеха (у центрі) з друзями

УК Коли і за яких обставин дізналися, що вам присвоєно звання Героя Радянського Союзу?

— На початку березня в одному з госпіталів міста Кривий Ріг, який визволили ще 22 лютого 1944-го. До речі, саме того дня був підписаний указ. А в боях за Кривий Ріг я дуже обморозив ноги — валянки аж примерзли. Коли хірург подивився, відразу ж дав команду ампутовати ступні. А я нізачо не погоджувався. Тоді він пояснив, що може розпочатися гангрена і доведеться чикрижити аж до колін. Насилу вмовив його зачекати хоч кілька годин. А тут звістка: мені присвоєно звання Героя. Не знаю,

що саме подіяло на хірурга, але після цього він узявся лікувати. Як бачите, на своїх ногах і досі.

УК Наскільки знаю, свято Перемоги ви зустріли в Болгарії.

— Так, болгарі особливо тепло приймали нас. Пригадую, як уперше спілкувався з тамтешнім прикордонником. Запитав, чи є в них вода. Він заперечливо похитав головою, але вказав рукою на прикордонну заставу. Вже потім зрозумів, що той жест у них ствердний.

УК Після війни ви вирішили залишитися служити в армії?

ДОСЬЄ «УК»

Василь БАТЕХА. Народився 23 березня 1919 року в селі Суходол Глухівського району на Сумщині. Після школи працював у колгоспі, на одному з промислових підприємств Шостки, на шахтах Донбасу. З 1939-го — в лавах Червоної армії. Учасник Великої Вітчизняної війни. За форсування Дніпра удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Учасник Параду Перемоги в Москві. До 1956 року служив у Збройних силах. Працював на алюмінієвому заводі в Новокузнецьку. В Сумах проживає з 1976-го. Генерал-майор у відставці.

— Не я сам, а маршал Георгій Жуков. Коли я подав рапорт на демобілізацію, а це було в Одеському військовому окрузі, він власноруч порвав його і відправив мене на вищі офіцерські курси у Москву, які закінчив 1948 року. А перед тим я брав участь у Параді Перемоги в Москві. До речі, там бачив Сталіна — за святковим столом, де і я сидів. А в Болгарії зустрічався і спілкувався з Тодором Живковим, він тоді тільки виходив на політичну арену.

УК Як відзначатимете День Перемоги, підете до меморіалу Вічної Слави?

— Я вже в такому віці, що не хочу казати. Якщо буде здоров'я і хороша погода, то, звісно ж, піду. Але 9 травня в нас і сімейне свято. У мене донька Лариса і син Володя, троє онуків і стільки само правнуків. Торік за святковим столом нас зібралось аж тринадцятеро. А цього травня, на наше велике спільне горе, поруч не буде моєї дорогої Марійки, з якою прожив душа в душу майже сім десятиріч. Тільки ж все одно життя триває — згадаємо її теплим і добрим родинним словом.

У партизанах з азбукою Морзе

МУЖНІСТЬ. У Сумах проживає колишня радистка Катерина Коноваленко

Фото з сімейного альбому Катерини Коноваленко

Цю легендарну жінку знають тисячі сумчан. Кавалер орденів Вітчизняної війни та Слави, нагороджена медалями «За бойові заслуги», «За відвагу». Почесний радист СРСР.

Уставай, країно...

Коли розпочалася війна, Каті не було й дев'ятнадцяти. Щойно закінчила перший курс Київського авіаінституту, як замість канікул довелося записатися до народного ополчення. А на початку серпня потрапила до складу 3-го спеціального прикордонного полку, де стала розвідницею.

Її полк з боями пройшов чимало українських міст. Під час форсування Ворскли дівчина дістала тяжке поранення в ногу. Лікуватися відправили до харківського шпиталю, де відбулася знакова зустріч. Тимофій Строкач, який пізніше

Стрибок у зимову ніч

І сьогодні Катерина Марківна до найменших деталей пам'ятає ніч із 8 на 9 квітня 1942-го, коли у складі бойової групи літаком її десантували в район дислокації з'єднання Сидора Ковпака. Про нього вона багато чула в Москві — сміливий, відчайдушний командир разом із партизанами наводив жах на фашистів. Але без радіозв'язку загін не міг передавати інформацію до Москви, узгоджувати військові дії.

Вилетіли вчотирьох — командир Корнієнко, політрук

Микола Гриценко, шифрувальник Дмитро Молчанов і Катя. Усі мали по два парашути — основний і запасний, а радистка — один за спиною, бо спереду була прилаштована радіостанція. Першим «пішов» Молчанов, за ним Катя, далі — Гриценко і Корнієнко.

У командира обидва парашути не розкрилися, і він розбився. А Катя приземлилася на дерева, зачепившись стропами за гілки. Швидко обрізала їх ножом і впала у сніг — майже під самі пахви. Довелося руками витягувати по черзі ноги. Дісталася до безпечного місця, притулилася до дерева, глянула вгору. Аж тоді почула, що десь неподалік гавкають собаки: поряд або село, або ж німці. Стиснула в одній кишені пістолет. На щастя, все обійшлося. Під'їхала підвода зв'язкового, і вже через день вони дісталися до партизанів.

«Та я і є дід Ковпак»

Саме тоді вона вперше зустрілася з легендарним командиром, який виявився зовсім не таким, яким його уявляла. Начальник штабу Григорій Базима і загін готувалися до зустрічі

«Рудисва я відразу впізнала. З вусами, як у Чапаєва, але чорними. А другим був якийсь рухливий дідусь у кухайці, шапці з одним піднятим вухом».

Катерина КОНОВАЛЕНКО

керівництва, водночас — аби представити поповнення. Накрили стіл, розсілися по місцях. Чекають-чекають, а Ковпака з Рудневим немає. Аж раптом із-за дерев вигулькнули дві постаї. «Руднева я відразу впізнала, — каже Коноваленко. — З вусами, як у Чапаєва, але чорними. А другим був якийсь рухливий дідусь у кухайці, шапці з одним піднятим вухом.

Біля мене якраз було вільне місце, то він одразу і сів поруч. Я ж до нього: мовляв, дідусю, а коли ж прийде Ковпак? Ті, хто сидів, засмія-

лися, а мій співрозмовник мені одразу: «Та я і є Ковпак». Я знітилася, почервоніла. А він мені: «Чого засоромилася?» «Та як же не соромитися, коли назвала вас дідом?» А тут уже він засміявся: «Та мене так усі називають. А що червонієш, то добре — маєш душу і совість».

Півдоби «на ключі»

Настали важкі партизанські будні. Ковпак і всі партизани дуже зраділи радіостанції, адже тепер цінна інформація одразу надходила до Москви. Бувало, що тільки-но Катя передасть координати фашистського аеродрому, як уже за годину-другу над ним радянські бомбардувальники. Вороги буквально скаженіли, намагалися знищити загін і його командира. Але Ковпак обрав хитру тактику: вдень зненацька нападав і громив фашистів, а з настанням темряви різко міняв дислокацію, виринаючи у зовсім неочікуваному місці. Траплялося, що радистка працювала на «ключі» по 10–12 годин поспіль.

Добре пам'ятає 21 травня 1942 року, коли одержала з Москви повідомлення про присвоєння Сидору Ковпа-

ку звання Героя Радянського Союзу. До речі, оригінал того повідомлення зберігся, нині він експонується в Путивльському музеї партизанської слави.

Весілля

Хоч навколо вирувала війна, однак молодість брала своє. Катя часто помічала зацікавлені погляди розвідника Григорія Новикова. Його увага поступово поклонила дівоче серце. А тут хлопець ще й захворів на тиф. Доглядаючи за коханим, підхопила недугу і Катерина, а згодом ще кілька партизанів.

Ковпак розпорядився відправити хворих до сусіднього села. Було це пізньої осені, бо невдовзі партизани вирушили у Карпатський рейд, а Катя з Григорієм залишилися в тилу. Після одужання по невір'ях лісами, доки не потрапили до партизанського загону «За Батьківщину!», в якому 8 березня 1943 року справили партизанське весілля. А вже у вересні приїхали до Москви, на звіт.

Так завершилася фронтова сторінка в біографії радистки Катерини Коноваленко.

ДОЛІ ЛЮДСЬКІ

Життя на вістрі

ПОВСТАНЕЦЬ. Етнічний росіянин Володимир Чермошенцев у свої 16 років у лавах УПА боронив українську землю від окупантів

Микола ШОТ,
«Урядовий кур'єр»

Звитяга — одна. А творців її — мільйони. Коли окупант топче нещадно твою землю, сіє смерть, не важливо, скільки тобі років, фронтові дороги ведуть у складі регулярних військ чи ти дієш у повстанських, партизанських загонах, головне — здобути перемогу над поневолювачем. Коріння воюючої України в Другій світовій було глибоким і міцним.

Свою вагому лепту в безкомпромісну боротьбу з ворогом, поза всяким сумнівом, внесла й Українська повстанська армія. Створена на Волині, вона активно була супостата в Галичині, на Поділлі, Закарпатті, Буковині, Поліссі, в так званому Закерзонському краї. Її загони мали бої в нинішніх Хмельницькій, Житомирській, Вінницькій, Київській, інших областях. Були в лавах УПА не лише українці, а й представники багатьох інших національностей. Володимир Чермошенцев, скажімо, — етнічний росіянин. У повстанських 16 років він боронив українську землю від поневолювачів.

Лихоманівка долі

Травень — місяць приходу Володимира Олексійовича в земне життя. 87 років тому такої квітучої пори народився він у Саратовській області в селі з досить «хворобливою» назвою — Лихоманівка. Згодом це поселення перейменували в Борисоглібівку, але доля Володимира Чермошенцева, схоже, стала такою лихоманівською — вразливою до безталання та нужди. Його дитячі роки захлиналися в голоді. На Поволжі особливо відчувалася нестача хліба і продуктів харчування 1921-го та й, зрештою, 1933 року. Голодна смерть забрала майже всю його родину. Мов прожектором висвітлює нині пам'ять Володимира Олексійовича жакливу подію з його шестирічного віку. У селі у великий казан кидали лободу, кропиву, інші рослини, сипали «баночку американської крупи» й годували людей під наглядом військових.

Ополоник того варива налили й у Володину миску, проте хлопчині цього було замало, тож просив, щоб батько приніс добавки. У тата, звісно, серце розм'якло, хотів виконати синове бажання, але зазнав хіба сильних ударів від прикладу солдатської гвинтівки. Не міне й кілька днів, як за захист власного майна більшовики просто вб'ють батька, а хату спалить. Маленькому ж Володзьці з кількома односельцями випаде велика дорога в Україну. Скільки його ніжки пішки пройшли — й не знати!

Жага життя, мрія, що там, у далекій та незнайній йому Україні, він наїється хліба вдосталь, додавала хлопчині сил. Та добравшись до бажаної землі, побачив, що тут голод лютує ще дужче, ніж на Поволжі. Пригадує, як в одній хаті лежала мертва молода жінка, а поруч — немовля. І знову Володю шляхи-дороги покликали. Тепер уже до Криму. Спочатку його прихистила татарська сім'я, якій допомагав вирощувати тютюн і лікарську ромашку. Півострів став місцем осідку поволзьких Чермошенцевих, адже сюди згодом до Володі приїхали також мама та брат. Тут їх і застала Друга світова війна.

Володимир Олексійович розповідає, що якось із друзями знайшли гранату: мабуть, цікавість змусила його смикнути за шнурок і кинути її подалі від себе. Влучив у самий туалет фашистів. Староста дізнався, хто це вчинив, і попередив матір, щоб сина терміново забрала з поселення, інакше станеться трагедія. Хлопчині поспішно довелося розпрощатися з матір'ю й податися в напрямку Сімферополя. На одній із доріг гітлерівці гнали колону наших людей, були це переважно юнаки й дівчата. Схопили тоді й Володимира Чермошенцева.

Згодом він опинився в одному з таборів у німецькому Ватенштедті, де його змусили працювати на місцевому коксовому підприємстві. Якось домовилися з хлопцями про втечу. План зреалізували. Можливо, Володю охорона і ввіймала б, якби не велика собака будка, в якій мала свій виводок вівчарка. Саме у цю конуру він і заховався. Коли собака повернувся й побачив біля своїх цуценят хлопчину, загарчав, проте не загавкав, відчувши, либонь, всю складність ситуації людини. Тут юнак пробув днів з чотири, доки не

Упевець Володимир Чермошенцев теперішньої травневої пори відзначає своє 87-річчя

втихомирилося в таборі. Довелося трохи «позичати» харчів у собаки — споживати те, що їй приносили.

А далі почалися нові дорожні митарства. У тридцятих роках Володимир Чермошенцев здійснював важкі переходи з Поволжя в Україну, тепер він знову повертався на українську землю, але вже втікаючи з фашистської неволі. Йшов, як каже, на сонце — де воно сходить, туди й він. Пересувався-поневалявся невеликими шляхами, лісами, застрибував у товарняки, прошигував повз ворога. А ось в очереті поблизу села Тараканів, що на Рівненщині, не впильнувався — схопили. Почалася нова сторінка його долі.

Книжка про джуру

Після затримання в очереті шістнадцятирічний хлопчина опинився в таборі міста Дубно. На роботу не виганяли, вочевидь його знову чекала недоля оstarбайтера. Та якось уночі прогрімів вибух, пролунали постріли. До бараку вбігли чоловіки з гвинтів-

ками й кричали, щоб втікали до лісу. Утік. Звісно, всіх перипетій і не розповісти. Цілу книжку можна писати. Утім, чому можна? Народний депутат України трьох скликань Микола Поровський, власне, й видав на основі кількох зошитів-спогадів Володимира Чермошенцева роман-хроніку «...І бурю битва гриміла». Як зазначив в одній із рецензій Дмитро Павличко, у цій книжці пан Микола «ніде не порушив правди, не пересолодив жодної розмови, жодного епізоду патріотизмом, який чатував на нього, як ворог у засідці».

Звісно, російський юнак за логікою мав би податися в радянські партизани, тим більше, що в рівненських лісах діяв такий загін, очолюваний Дмитром Медведєвим. Але ж знав, що саме комуністи забрали життя його батька. Тож Володя обрав повстанське життя в Дубненській сотні УПА, якою командував «Юрко» — Георгій (Юрій) Чуйковський, який і керуватиме куренем, стане інспектором збройних сил УПА військової округи «Богун» (з

1944 року — округа «Південь»).

Той день, коли Чермошенцева привели до «Юрка», він добре пам'ятає. Сотник заговорив до нього російською, попросив прочитати молитву й уважно стежив за юнаком. За якусь хвилину-другу сказав, що тут не можна йому залишатися: або слід іти на всі чотири сторони, або стати повстанцем. «Я хочу з вами», — дивлячись у вічі командир, зронив Володя. Потім в урочистій обстановці разом з іншими хлопцями присягнув Українській повстанській армії, отримав гвинтівку. А згодом йому й джурую (ордinarцем) і посильним «Юрка» запропонували стати. «Я вам ще й чоботи, і коня чиститиму», — сказав на радіощах.

Володимир Олексійович добре пам'ятає першу повстанську варту, під час несення якої ворог влучно накинув на його шию зашморг. Проте він встигнув натиснути на гачок гвинтівки, тож на постріл прибігли побратими й врятували його. Певна річ, незабутнім стало і бойове хрещення біля села Нараїв. Доводилося вести бої і з фашистами, і з червоними — з усіма, хто не бажав свободи та державної самостійності Україні. Під час рейду в Мізочі стояло завдання — вибити гітлерівців із цукрового заводу й вивезти звідти солодкий продукт для потреб упівців. Спалахнув бій, в якому Володимира Чермошенцева поранили.

Майже два роки Володимир Олексійович боровся у повстанських лавах. Якось, коли він разом із побратимами спав у лісі на краю глибокого яру, на них напали спецгрупа НКВС. Затримали. А потім в ув'язненні почалися допити: його били, вирвали обценьками нігті на двох пальцях, поламали ребра, вибили кілька зубів. Змусили по-

казати схованку. Погодився, знаючи, що там нікого вже немає. Доки червонопогонники залазили всередину повстанського сховку, пан Володимир стрімголов подався у лісові хащі. Так і врятувався.

Нині героїзм упівців подає нам приклад одержимості незалежного та соборного Україною. Їх не вабили посади, як, приміром, деяких теперішніх ура-патріотів. З цього приводу справедливо й точно слова Володимира Чермошенцева передає у своїй книжці Микола Поровський: «Всі вони знали, що УПА не переможе дві могутні армії — Німеччини й Росії, але зголосилися йти на смерть, щоб не померти бидлом чи гарматним м'ясом за інтереси своїх гнобителів і хоч трохи побути господарем на власній землі».

Післяповстанські роки

Володимир Чермошенцев після повстанських днів і ночей на Рівненщині повернувся до Криму. Без жодних документів. Місцеві режимні органи так і не знали, що він перебував у лавах УПА. Але все-таки звинуватили його у бродяжництві та ухилянні від служби в армії. За це суд «вліпив» йому аж десять років позбавлення волі. На нього чекав лісопояс у Кіровоградській області. Вісім років неволі витерпів — два із призначеного строку скоротила смерть Сталіна. Повернувся знову на Кримський півострів, але вже з радянським паспортом. Працював, каже, у побутокмбінаті, на будівництві. Одружився. Четверо дітей виховував, але всі вони вже померли, залишився сам.

Удруге створив сім'ю. Проживав у Бахчисарай, вів активну громадську роботу. Та з окупацією Росією українського Криму лихоманівська доля знову повернулася — довелося залишити рідне йому місце. Як стверджує, його попередили: мовляв, ти росіянин і судитимуть тебе за твое повстанське минуле за російськими законами. Отак і став біженцем. Прихистила ж ветерана УПА тернопільська земля. Спочатку Володимир Олексійович оздоровився в санаторії «Медобори». А тепер мешкає в окремій кімнаті у Петриківському геріатричному пансіонаті, що неподалік обласного центру. Побутовими умовами та увагою тутешнього персоналу й тернопольян дуже задоволений. Каже, що почувається добре, хіба що сльози тиснуть за Крим, за Україну. Проте є впевненість, що здолаємо російську агресію. Адже в українському народі живе вічно повстанський, вільнодумний та героїчний дух. А отже, звитяга буде за нами.

Для хлопців з УПА Україна була понад усе

КРІЗЬ РОКИ

Наталія ДОЛИНА,
Світлана СКРЯБІНА
(фото),
«Урядовий кур'єр»

Перше враження від Перемоги — як тут красиво. Все потпає в зелені й квітучих деревах. Око фіксує також порядок у всьому: заасфальтовані дороги, добротні кам'яні будинки. Відчувається, що живуть тут люди, для яких їхнє село — не тимчасове місце проживання, а рідна, улюблена земля. Школа, дитячий садок, ринок, меблева фабрика, амбулаторія сімейної медицини зі швидкою допомогою і власною лабораторією, будинок для людей похилого віку, бібліотека, кілька магазинів, кафе. На найпомітнішому місці — церква. А трохи далі, на зеленій галявині, — обеліск з іменами загиблих під час війни ядлівців. Адже саме так — Ядлівка — село називалося з 1400 року. Перемогою його нарекли 1945-го.

Можливо, хтось скептично скаже, що перемогами в Україні названо багато населених пунктів. Але в цього села особлива доля. Його спалили під час Великої Вітчизняної війни, та воно відродилося, наче Фенікс із попелу.

Тільки церква стоїть та півні співають

...Німецькі загарбники увірвалися в Ядлівку, переслідуючи частини Червоної армії, які відступали. Жителі, причаївшись у своїх оселях, із жахом спостерігали за ними. Коли стрілянина стихла, під прикриттям ночі селяни поховали на городах дев'ятеро загиблих радянських бійців. А вже наступного дня на дверях сільради з'явився наказ, де всі пункти закінчувалися словом «розстріл». Перших двадцятьох ядлівців фашисти розстріляли в листопаді 1942 року. Потім почали зганяти людей до школи, на подвір'ї якої височіли шибениці. За кілька годин було повішено ще 29 односельців.

Але найстрашніше почалося 1943-го, коли село оточили окупанти з автоматами, кулеметами й вівчарками, а всіх його жителів почали виганяти з хат. За участь селян у партизанському русі Ядлівку запалили. Вогонь і дим піднімалися до самого неба. З усіх сільських споруд не згоріла лише... дерев'яна церква. Та сама, яка нині прикрашає село. Місцевий священик Олександр Ярмольчик вважає це дивом.

— Церква — наче криниця, де людина може напитися живої води, — каже він.

Табличка біля входу розповідає: «Храм Різдва Пресвятої Богородиці села Ядлівка збудований у 1892 році зусиллям місцевих жителів. У 1934 році радянська влада храм закрила, зруйнувавши верхню його частину, і використовувала будівлю не за призначенням. Храм Різдва Пресвятої Богородиці — пам'ятка спаленого під час війни села як єдина вціліла споруда. У 1992 році зусиллями благодійного Барішівського району протоієрея Михайла храмова будівля була передана церковній громаді».

Саме з церкви й почалося відродження села. На Різдво Пресвятої Богородиці 21 вересня 1943 року в село увійшли розвідники 529-го стрілецького полку 2-го Українського фронту. У шкільному музеї зберігається газета «На страже Родины» від 23 вересня того року з публікацією про визволення Ядлівки. В церкві не лише молилися, а й навчалися. Саме біля церкви люди почали копати перші землянки.

У село з усіх кінців полетіли листи, кожен хотів дізнатися про

Тут пам'ятають про війну, тому прагнуть миру

НЕСКОРЕНІ. Село Перемога на Київщині, яке фашисти стерли з лиця землі, живе заможнo і впевнене в майбутньому

9 травня біля обеліска збирається все село

долю рідних. Але листи надходили в нікуди. Ядлівки не було. У звільнених Броварах на запитання людей «Як там Ядлівка?» бійці відповідали: «Тільки церква стоїть та півні співають». Не повернулося додому 800 чоловік, з них 436 загинуло на фронті, 241 — закатовано фашистами, решта зникла безвісти. Ті, хто повернувся, обробляли землю, запрягаючи плуги, орали, сіяли. Село поволі піднімалося зі згарища.

Родині Тетяни Галась, яку з мамою і трьома сестрами погнали до Німеччини, пощастило: всі повернулися живими. Прийшов додому й батько, який воював на фронті з перших днів війни і дійшов до Берліна.

Торік народилося дев'ятеро немовлят

Фраза, яка для декого є просто словами, — «Ніхто не забутий, ніщо не забуте» — для жителів села Перемога має особливий сенс. Тут сім братських могил. Вони на

городах, у дворах жителів. Там поховано десятки людей. Могили доглядають школярі.

— Наша виховна робота ґрунтується на пошукових заходах. У кожному класі працює загін пошуковців, які досліджують наше село до війни, під час війни, після перемоги. Їх ніхто не змушує, їм самим цікаво це робити. Ми шукали, скільки людей загинуло під час Голодомору, війни, встановили їхні прізвища. Нещодавно приїжджала до нас жіночка з Полтавщини, каже, в них поховали нашого односельця. Ми знайшли його рідних, поїхали на могилу, повезли й школярів. Якщо не знатимемо своєї історії, в нас не буде майбутнього.

Часто до нас приходять люди і кажуть: мій дідусь, мій дядько загинув, а на обеліску їхніх прізвищ немає. Ми замовили мармурові дошки і додали прізвища, — розповідає Перемоський сільський голова Тетяна Рихлик.

За її словами, у селі два найголовніші свята — 9 Травня і День

ПЕРЕМОГА (до 1945 року — Ядлівка) — село в Барішівському районі на Київщині. Населення — 1240 осіб. Площа — 7 кв. км. Засноване 1400 року.

визволення села, який збігся з місцевим храмовим святом. Цього дня до пам'ятника загиблим односельцям щороку покладають квіти, у церкві служать панахиду.

— Ми святкуємо біля обеліска слави. Збирається дуже багато селян, люди приїжджають, з усіх усюд, приводять діток. Ведучі — школярі. Під час свята ми відзначаємо всіх: ветеранів, молоді сім'ї, в яких народилися дітки. До речі, торік у нашому селі народилося дев'ятеро немовлят. Нещодавно ми запросили погостювати в нас делегацію з Німеччини. Вони привезли нам 3 тисячі євро на ремонт музею історії нашого села, — каже Тетяна Рихлик.

— Завдяки плідній співпраці з фондом Мартіна Німьолера всі очікували місця ув'язнення в Німеччині, — розповідає священик Олександр Ярмольчик. — Ніколи не забуду сповнені слізи очі моїх односельців-остарбайтерів, коли приїхали в селище Альт-Мадлітц. Люди впізнавали ті місця, хоч на той час були ще зовсім малими. Мабуть, дитяча пам'ять дуже загострилася від пережитого. Німці все зберегли й відремонтували, а там, де поховано четверо людей з Ядлівки, встановили пам'ятник.

Уміють і хочуть працювати

Нині Ядлівка-Перемога, попри складні економічні умови, навчилася виживати, не чекаючи допомоги. Люди, які змогли відновити село, що було повністю зруйноване, вміють і хочуть працювати.

«УК» запитав у жителів села:

Що для вас означає 9 травня?

Тетяна РИХЛИК, Перемоський сільський голова:

— День Перемоги для нас — це велике свято, адже це кінець страшної війни, можливість повернутися до мирного життя і праці. Ми обов'язково розповідаємо про це дітям, щоб вони знали, якою ціною далася нашому народові перемога.

Отець Олександр, настоятель храму Різдва Пресвятої Богородиці:

— Перемога — це те, що вистраждали наші діди і прадіди, які виборювали її. Це і день жалоби, і велике свято. Особливо для наших жителів. Наше село названо Перемога, і це зобов'язує нас шанувати тих, хто загинув заради того, щоб ми жили. Хто не пам'ятає, якою ціною далася нашому народові перемога, той не може збагнути, що це таке. Це торжество миру, адже люди боролися за Батьківщину, за дітей, за майбутнє.

Тетяна ГАЛАСЬ, колишній остарбайтер:

— Це свято, але зі слезами на очах, адже багато людей загинуло в тій страшній війні.

— Вісім років тому на базі школи ми побудували дитячий садочок. Зробили ремонт, каналізацію, закупили меблі, іграшки. Звичайно, допомагали спонсори. Прийшла людина, яка не живе в селі, і сказала: ось гроші, купіть дітям телевизор. У нас п'ятеро фермерів, всю землю розпайовано, жодне поле не гуляє. Вирощуємо зернові культури, майже в кожному подвір'ї є корова, крім того, в селі 70 коней і 150 кіз. Два роки тому ми виграли міжнародний конкурс і отримали 10 тисяч євро. Наші фермери додали грошей, і тепер школа — з новими вікнами.

У село повертається молодь, а це означає, що в нього є майбутнє. У школі працюють п'ятеро молодих вчителів, які тут народилися і виросли, в будинку літніх людей працюють молоді дівчатка із села.

— У мене є сім'я, робота. Я тут народилася і хочу, щоб тут жили мої діти. Робота в селі є, було б бажання працювати. Ми всі пишаємося нашим селом, тож і музей створювали всією громадою. Серед односельців багато заслужених людей: і Герої Радянського Союзу, і повні кавалери ордена Слави, і військовий, який приймав капітуляцію Японії, навіть космонавт, що перебував у загоні з Юрієм Гагаріном. Тож дітям є з кого брати приклад, — каже вчителька Оксана Довбенко.

Жителі цього села знають ціну перемозі. Вони прагнуть миру і добробуту, хочуть працювати на своїй землі, народжувати і виховувати дітей. Впевнена, що вдруге свою Батьківщину на знищення вони не віддадуть.

ПАРАЛЕЛІ

Олена ІВАШКО,
«Урядовий кур'єр»

9 травня всі миколаївці, незалежно від віку та політичних переконань, збираються біля меморіалу героям-ольшанцям. Історію подвигу 68 десантників, які стали Героями Радянського Союзу, знають, вивчають, поважають. Адже це єдиний випадок в історії світових війн, коли 68 чоловік (67 десантників та провідник) дістали найвищу нагороду країни. Вони першими в березні 1944-го прорвалися до Миколаєва й провели десантну операцію для забезпечення успішного просування частин, що наступали із фронту.

Втім, історія війн знає не тільки видатні перемоги, а й чимало трагедій, темних плям, що зумовлені різними причинами. В тому числі безграмотними наказами, незнанням реальних обставин, порушеннями законів ведення бойових дій. Унаслідок чого герої стають заручниками певної ситуації. Таким заручником був 1944-го десант під керівництвом старшого лейтенанта Костянтина Ольшанського. А 70 років потому — великий десантний корабель «Костянтин Ольшанський», що опинився в полоні колишніх «братів». В обох випадках вистає заглядок, тасмниць, недоумок.

Створення легенди

Подвиг десанту 384-го окремого батальйону морської піхоти досліджували історики, військові, літератори. Тоді й виникла єдина версія вчинку героїв, яка вписувалася в радянську ідеологію та історію, в систему патріотичного виховання. Втім, навіть у 70-х роках минулого століття з'явилися перші сумніви, — чи насправді відбувалося так, як описують офіційні автори.

Вікторія Андрш, завідувач музею героїв-ольшанців, що створений при Миколаївському морському торговельному порту, показала лист ветерана, який проходив службу саме в 384-му окремому батальйоні морської піхоти. Василь Ілліч Дитяткін у листі до редакції газети «Червона зірка» ставить під сумнів деякі на той час загальноновизнані факти. Він сам не брав участі у висадці десанту в Миколаїв через заборону Костянтина Ольшанського, бо за кілька днів до цього ушкодив ногу.

Василь Ілліч зазначає, що у складі десанту було не 68 осіб, а 55. А також наводить дані журналу бойових дій: «За два кілометри від Богоявленська (біля Миколаєва) один човен із семи розломився... Загін повернув до берега, переформувався, зняв армійську прислугу з човнів і знову взяв курс на Миколаїв». Також пояснює, чому число 67, а не 55, живе донині. «Хтось, — пише він, — назвав кількість тих, хто вийшов з Богоявленська, — 67 чоловік. Ця цифра фігурувала при роботі державної комісії, дійшла до Сталіна, а коли розібралися, було запізно.

«Костянтин Ольшанський» ворогу не здається

ЛЕГЕНДАРНІСТЬ.
Захисники нинішні
захищають героїв минулого
і залишаються вірними
своїй державі

Костянтин Ольшанський
загинув у Миколаєві
у віці 29 років

Потім просто забракло мужності сказати правду».

А миколаївський дослідник історії десанту Олексій Пилючук у книжці, яку видано на підставі архівних документів цього року, однозначно заявляє, що «нагороджені та відзначені були ті, з чиєї вини десант з 55 моряків під командуванням Ольшанського виявилися сам на сам з численним, до зубів озброєним противником, в абсолютно незнайомому та невідомому місті, без допомоги та зв'язку». Фактично людей послали на певну загибель.

Так писали у звітах того часу: «Загін старшого лейтенанта Ольшанського за дві доби відбив 18 атак противника, знешкодив понад 700 гітлерівців, кілька танків і гармат противника, посіяв паніку в тилу ворога, завадив знищенню порту і елеватора». А німці були впевнені, що ведуть бій із великим десантом. Героїзм воїнів увійшов в історію Великої Вітчизняної як зразок військової доблесті.

Справжні «ольшанці»

На честь командира загону старшого лейтенанта Костянтина Ольшанського названо великий десантний корабель. Основним його призначенням є приймання з обладнаного або необладнаного берега будь-якої військово-транспортної техніки (гусеничної, колісної тощо) і піхот-

них підрозділів техніки, транспортування їх морем і висадження як на обладнане, так і необладнане узбережжя. Корабель може використовуватися для встановлення мінних загороджень, для доставлення гуманітарної допомоги і евакуації населення з небезпечних районів.

Про службу на кораблі «УК» в ексклюзивній розмові розповів капітан 3-го рангу, заступник командира з виховної роботи Олександр Коваль. Виявилось, що він тричі «заходив» служити на «Ольшанський». Навіть помертвував вищим званням та окладом, аби тільки потрапити на корабель. Звісно, говорили ми і про недавні події в Криму. Хоч, каже Олександр, й досі не може згадувати про них без жаху.

Головне завдання екіпажу полягає у висадженні десанту. На кораблі можуть розміститися 250 чоловік морської піхоти, 17 одиниць БТР-80, під час висаджування може здійснюватися вогнева підтримка з двох артилерійських установок. Перший похід, в якому взяв участь Олександр, був 2002 року, але більше запам'ятався «грецький» 2003-го. Тоді корабель направили до порту Кавала за акумуляторними батареями для підводного човна «Запо-

ріжжя». Каже, виникла нестандартна ситуація. У моряків є такий вислів — «зажаліли відхід».

Можливо, надто сподобалися українські моряки місцевому населенню. І коли відшвартовувалися, зачепили корму, виникла пробіна, в румпельному відсіку з'явилася вода. Згодом усе полагодили. Були й інші походи. Зокрема, 2011-го евакуювали українців із Лівії.

Дочекалися і справжніх бойових дій вже в своїй країні. Все відбувалося за апробованим сценарієм. Спочатку в одному із закладених будинків з'явилися спостерігачі на відстані одного пострілу. Потім парламентарі запропонували здатися. Їм відмовили. Корабель вийшов в озеро і виявився заблокованим. Тривалий час екіпаж перебував у стані бойової готовності №1. А далі сталося як сталося. Росіяни захопили корабель, запропонували службу, хтось погодився, хтось ні. Кожен зробив свій вибір. Головне, що минулося без жертв.

Генеральний директор ПАТ «Чорноморський суднобудівний завод» Валерій Калашніков зазначає, що «Костянтин Ольшанський», без перебільшення, — гордість українського флоту. Я познайомився з екіпажем

корабля та капітаном Дмитром Коваленком у 2012 році, коли корабель зайшов на завод для комплексного ремонту. Це було відповідальне серйозне замовлення. У рамках контракту з ВМС України підприємство провело докування корабля з ремонтом рульового і гребного пристроїв, донної арматури, лага та ехолота. Також відремонтовано корпус корабля, спеціальні пристрої, дизель-генератор, насоси, що забезпечують роботу енергетичної установки, та допоміжний паровий котел».

Чорноморці й нині готові прийняти на ремонт «ольшанців». Річ у тім, що Чорноморський суднобудівний завод — єдине в Україні підприємство, яке здатне виконати ремонт і корабля, і обладнання. Як кажуть корабельні, «від кіля до клопика». Валерій Калашніков звернувся до керівництва Мініборони з пропозицією здійснити повний ремонт корабля після кримських подій.

Своїм ходом

Підтверджує давню дружбу з чорноморцями і командир корабля капітан 2-го рангу Дмитро Коваленко. Вдалося поспілкуватися з ним, коли він на один день приїхав до Миколаєва. «Звісно, — зазна-

чив Дмитро Анатолійович, — ми готові ремонтуватися саме на Чорноморському суднобудівному заводі. Гадаю, що буксир нам не знадобиться. Підемо своїм ходом. Єдина проблема — наявність на дні уламків «Очакова».

Дмитро Коваленко категорично спростував інформацію, яку поширювали українські та російські ЗМІ про те, що екіпаж вивів з ладу корабельне обладнання. «Нічого подібного не було, — продовжує він. — Коли нас захопили, ми звернулися до росіян з вимогою дати нам змогу урочисто зняти український прапор. Як належить, провели урочисте шиккування, проспівали гімн України, зняли прапор і залишили корабель. Росіяни змушені були взяти корабель на буксир, тому що ми відмовилися управляти та йти під прапором загарбника».

На запитання, чому ж не оборонялися, Дмитро відповідає коротко: не було такого наказу, військового стану не введено. Але, попри невизначену ситуацію, «Костянтин Ольшанський» був і залишився українським кораблем. А екіпаж виконав свій військовий обов'язок, як того вимагає Статут.

Командир жартує: «Мене з Миколаєвом та «ольшанцями» багато чого пов'язує. Моя дружина родом з села Ольшанське, що поблизу Миколаєва. Коли буваємо в місті, завжди йдемо до пам'ятника героям-ольшанцям усім екіпажем, покладаємо квіти. Дуже багато друзів у Миколаєві. Ще не встигаю доїхати, як миколаївці телефон обривають. Особливо тісні товариські стосунки склалися з керівництвом та співробітниками Миколаївського морського торговельного порту, з суднобудівниками. Аби залежало від мене, не замислюючись відповів би, що наш екіпаж хоче продовжити службу саме в Миколаєві».

І ще про одну красномовну ситуацію варто розповісти. Коли «Костянтин Ольшанський» тримав оборону в Криму, тут, у Миколаєві, прихильники Росії обгорнули пам'ятник Ольшанському триколомом. На святому місці поставили наметове містечко, буквально на могилах загиблих грали у футбол. Тоді до них листом звернувся командир Дмитро Коваленко. «Шановні миколаївці! Ольшанці — герої Радянського Союзу, які свого часу дали свободу місту Миколаєву. Для нас це не порожній звук, не просто імена. Так само, як і корабель, на якому ми несемо службу, — не просто шматок металу, а стан душі. Ми просимо всіх тих, хто залишився справжніми українцями, не дати спалювати ім'я воїнів-визволителів. З повагою вірний присязі українському народу екіпаж ВДК «Костянтин Ольшанський».

Такі ось виникають паралелі між минулим та сьогоденням. Захисники нинішні захищають героїв минулого і залишаються вірними своїй державі.

У День Перемоги
до пам'ятника ольшанцям
приходять діти та дорослі

СОЛДАТСЬКА ПРАВДА

Сімейна реліквія
захистила від куль і вогню

ЯК ЦЕ БУЛО. Батько і син вижили завдяки томику «Кобзаря»

Історик, ветеран військово-морського флоту, капітан I рангу Володимир Шило у дитинстві, дивлячись на любовно вбраний у вишитий рушник старенький портрет Шевченка, називав його «дідом Тарасом». І це не дивно, адже поет сприймався як член сім'ї вже кілька поколінь, а читаний-перечитаний томик «Кобзаря», як і в інших українських родинах, був найбільш шанованою книгою. Проте згодом сталася взагалі неймовірна, майже містична історія.

Врятувала
річка

«День 22 червня 1941 року запам'ятався мені прощанням з батьком, який збирався на фронт. Він увійшов до світлиці, взяв дідівський «Кобзар», попросив мене і маму потримати його на грудях біля самого серця, поцілувати і віддати йому», — поринає у спогади мій співрозмовник. Федір Іванович поклав книгу в мішок за спиною і запевнив рідних, що все з ним буде добре, тому що його захищатиме любов дружини й сина.

Настала осінь. Ще кілька місяців тому хлопчик чекав її з нетерпінням, адже мав стати першокласником. Однак у місто прийшли фашисти. Мати з сином дуже сумували, не знаючи як там їхній дорогий воїн. Чи живий? Чи повернеться колись додому? А він тим часом у складі майже розбитих, практично беззбройних дивізій підходив до Кавказу. Сили ворога переважали. Цілий тиждень знесилені солдати без сну і відпочинку рухалися під свинцевим дощем. Із роти в сто чоловік лишилося тільки восьмеро, серед них були поранені. Їх усіх врятувала випадковість: на шляху трапився глибокий рів, що вів до річки. Це допомогло трохи відірватися від німців. Знесилені і охлялі воїни впали і заснули, як то кажуть, мертвим сном.

«Я теж був зовсім знесилений, — пригадував Федір Шило у післявоєнний ро-

Федір Шило

ки. — Але комусь треба було охороняти товаришів. А щоб не заснути, я пішов поволі до річки. Напився води, набрав у каску і ледь живий повертався назад. Тоді й побачив у темряві якісь колоди. І зрозумів, що це — порятунок...»

Федір Іванович почав будити солдатів, поливаючи їх холодною водою. Та, здавалося, привести до тями страшенно виснажених людей було неможливо. Довелося вигукнути: «Нас оточують німці! Рухаймося вперед!» Це спрацювало — воїни почали пробиратися ровом у бік річки. Колоди насправді виявилися розваленим плотом. Їх скріпили залишками мотузок та ремнями від штанів і, спустившись на воду, попадали зверху й довірилися течії. Отямилися не скоро — тільки коли зачепилися за якесь коріння: рибалка розбудив червоноармійців та допоміг їм вибратися на берег. Вони озирнулися і побачили, що це околиця села.

Кулі у книзі

Зачувши про солдатів, котрі кілька діб нічого не їли, жіноцтво почало зносити все, що було їстівного. Голова колгоспу розпорядився натопити баню, випрати і полагодити вій-

ськову форму. Тим часом артилерійська канонада щоразу звучала ближче. «То вже була прифронтzona, і німці могли з'явитися будь-якої миті, — переказує батькові спогади Володимир Шило. — Невдовзі голова колгоспу звелів солдатам збиратися, запропонувавши відвезти їх у місто до військкомату. Коли складали виділені продукти, хтось помітив у татовому заплічному мішку два отвори від куль. До тіла вони не дійшли, тож почали шукати, що їх могло зупинити...»

А кулі ті застрягли в старенькому «Кобзарі». Від несподіванки всі завмерли: якби не книжка — товариша вже не було б серед живих. Потім загомоніли:

— Федоре Івановичу, ви в сорочці народилися!

— Це ж треба — вас Шевченко захистив!

— Таке нечасто побачиш!

А дивом уцілілий воїн притискав до грудей «Кобзаря», дякуючи йому за дивовижний порятунок.

Із сімейною реліквією за плечима дійшов Федір Шило і до перемоги. За мужність та героїзм мав багато державних нагород. Повернувшись додому і через 9 років передав дорогу книгу синові, який мав намір навчатися у Київсько-

Володимир Шило

му військово-морському політехнічній: «Нехай «Кобзар» буде біля тебе і в твоєму серці. Довірся йому!»

Щасливчик

«Так почалася моя 30-річна служба і на Чорному морі, і на Балтиці, і на Тихому океані, і на Півночі, — говорить Володимир Федорович. — Двічі мене повертали майже з того світу. Але то було потім. А спочатку мене по-справжньому врятував батьківський «Кобзар». Я з ним ніколи не розлучався».

У 1957 році Володимира Шила відправили у місто Находка служити на підводному човні. За його сло-

вами, після війни часто виникали аварійні ситуації. Тоді після третьої доби перебування в морі раптом почало гаснути світло, виник відчутний крен на корму. Невдовзі з'ясувалося, що заливає акумуляторний відсік. Пробоїну довго шукали, пірнаючи у воду. Коли знайшли, не зразу змогли її закрити. Молодий офіцер-політпрацівник Володимир Шило працював нарівні з усіма. А коли страшенно втомленим повернувся в каюту, підняв з підлоги «Кобзар» і повалився на ліжко. Оскільки світло весь час мерехтіло, чоловік прикрив обличчя розкритою книгою і провалився в сон. Важко сказати, скільки минуло часу до тієї миті, коли сталося коротке замикання.

«Великий іскристий сніп з ядром, як у кульової блискавки, сильно вдарив мене в обличчя, вірніше — просто в розгорнутий «Кобзар». Від удару я миттєво підхопився. У каюті все горіло, горів і я сам. З обпаленим волоссям, у тліючому одязі і з опіками обличчя та шиї, я вискочив у коридор, ще не розуміючи, що сталося, — пригадує Володимир Федорович. — Прибігли матроси, почали гасити пожежу, покликали лікаря. Коли згодом я з ліхтарем в руках зайшов до каюти, там було все чорне і обгоріле. А на підлозі лежали залишки майже повністю згорілого «Кобзаря» — книжки, що врятувала життя спочатку моєму батькові, а потім і мені. Після того випадку мене охрестили Щасливчиком».

Володимир Шило вважає, що в основі дивовижного порятунку і батька, і його самого лежить безмежна любов до Тараса Шевченка. Що це істинно так — підтвердило безпосередньо життя.

«Кобзар» зі слідами ворожих куль

Легенда про командира Петрова

НІХТО НЕ ЗАБУТИЙ. Влітку 1941 року на Західному фронті було гаряче. Наприкінці серпня упродовж трьох днів 32-й винищувальний авіаполк збив 35 ворожих літаків. П'ять з них було на рахунок командира ескадрильї Григорія Вікторового, за що мужній льотчик одержав орден Червоного Прапора.

А через кілька днів у небі Смоленщини розкрилася біла квітка парашута — таким чином Григорій урятувався з підбитого ворожим снарядом лі-

така. Пораненого льотчика знайшли всюдиусуші сільські діти, заховали в копиці солом. За переховування радянських воїнів вороги карали смертю, та стареньке подружжя, в якого вік добігав кінця, вже нічого не боялося і забрало льотчика до себе. Бабуся лікувала пораненого, доки зрадник не доніс про це фашистам. Одного вечора озброєні окупанти увірвалися до оселі. Стареньких розстріляли, а капітан Вікторов потрапив до фашистського концта-

бору — спочатку в Німеччині, а згодом у Франції.

Останнім у черзі тих поневірянь став острів Джерсі — невеликий клатик землі, огорожений сторожовими вежами з кулеметами. В'язні тяжко працювали, споруджуючи укріплення для фашистів проти Англії. При цьому вони намагалися шкодити ворогам: псували обладнання, а одного разу влаштували пожежу в механічних майстернях.

Григорієві і ще двом його новим друзям пощастило

втекти. Французькі селяни дали втікачам притулок, допомогли з одягом і зброєю. Через певний час з'явився зв'язковий «маки» — так себе називали місцеві партизани. Після зустрічі з ними бойовий льотчик очолив групу «Альфа» Першої альпійської партизанської дивізії. То був початок легенди про 30-річного «капітана Петрова» — стриманого, вимогливого і мужнього. Тільки кілька найближчих людей знали справжнє ім'я командира.

У січні 1944 року в горах поблизу комуни Веркуаран на партизанів напали німецькі альпійські стрільці. У нерівному бою полягло багато партизанів. Дві години тяжко поранений — з кулею в легенях — керував боєм командир загону. Він лишився бійцем до останньої хвилини життя. Французький лікар Клод Бернар констатував його смерть. Так в Альпах з'явилася могила, на якій партизани встановили табличку з написом «Тут похований радянський капітан Петров, народ-

жений 1913 року». Після війни останки партизанського командира було перепоховано у французькому місті Ліон.

Земляки із села Смолянська Куликівського району, що на Чернігівщині, та дружина з донькою були переконані, що Григорій Вікторов загинув у збитому літаку. Лише на початку 1980-х років завдяки журналістам газети «Известия» світ дізнався про справжній бойовий шлях мужнього капітана, а рідні змогли вклонитися його могилі.

НЕБАЙДУЖІСТЬ

Інна КОСЯНЧУК,
«Урядовий кур'єр»

Меморіали, пам'ятники, братські могили воїнам Радянської армії, що виборювали Перемогу, встановлено не лише на нашій землі. Чимало їх за рубежем, у країнах, де під час Другої світової війни точилися бойові дії. У багатьох солдатів життя обірвалося в останні дні тієї страшної війни. За даними, що ми знайшли в Інтернеті, нині за кордоном, у 49 країнах, налічується понад 10 тисяч військових кладовищ та могил, у яких за крок до Перемоги знайшли спочинок майже 3 мільйони радянських військових.

Один із таких меморіалів розташований у Нідерландах, на кладовищі Рустхоф. Там покоїться 865 радянських солдатів — представників майже всіх народів та національностей колишнього СРСР. Більшість із похованих тут були в'язнями концтабору Амерсфорт, створеного 1941 року, що його самі фашисти називали пеклом, адже умови перебування в ньому були нелюдськими. Серед в'язнів цього концтабору були й полонені солдати Радянської армії. Перші з них прибули до Амерсфорта 27 вересня 1941 року. Згодом частина воїнів померла через жахливі умови перебування і знущання фашистів, інших розстріляли, до того ж після розстрілу на їхні тіла висипали негашене вапно, щоб тіла не можна було упізнати... І тільки після закінчення війни, улітку 1945 року, останки розстріляних місцеві жителі перепоховали.

Місце, де поховані радянські солдати, має назву «Радянське поле слави» (Sovjet Ereveld). Воно розташоване на кладовищі Рустхоф, що на території м. Лейсдена (Leusden). Раніше захоронення перебувало у віданні м. Амерсфорта. В лютому 1947 року нідерландське Міністерство оборони (тоді — Міністерство війни) викупило ділянку кладовища Рустхоф для перепоховань радянських воїнів. Меморіал було відкрито 18 листопада 1948 року. У 1956 році Міністер-

Меморіал у Нідерландах

ПАМ'ЯТЬ. Пошуковець Ремко Рейдінг допоміг знайти та ідентифікувати півсотні загиблих українських солдатів

ство оборони Нідерландів передало його до відання Фонду воєнних поховань (Oorlogsgravenstichting), який по сьогодні доглядає за технічним станом кладовища. Після погодження з МЗС Нідерландів 1962 року таблички замінено на кам'яні надгробки з іменами воїнів, яких удалося ідентифікувати. 4 травня 1975 року на меморіалі встановили обеліск. Десятиметровою колоною з надписом «Слава героям. Воїнам Радянської армії, які загинули у боротьбі з німецькими загарбниками в період 1941–1945 років» виготовили в СРСР з білого вірменського мармуру.

На місці розстрілу 77 військових, поруч із теперішнім музеєм війни «Концтабір Амерсфорт», у 1954 році встановлено окремий обеліск, а 4 травня 1962 року його замінено на невеликий монумент, який дістав місцеву назву лісової місцевості «Кудріст».

Меморіал складається з трьох груп поховань. Перша група — це в'язні німецького концтабору Амерсфорт (Kamp Amersfoort, 1941–1945 рр.). З 35 тисяч в'язнів

табору 101 — радянські військовополонені. Тих, які не вмерли від знущань, розстріляли 9 квітня 1942 року. 28 березня 1946 року радянських солдатів було перепоховано на місці сучасного меморіалу. Друга група — 691 радянський солдат, яких у 1947 році було перевезено з Воєнного американського кладовища (с. Маргратен) та перепоховано в Амерсфорті. Третя група — останки 73 солдатів, які загинули в різних місцях Нідерландів та яких у період з 1947 по 1979 роки було перевезено до меморіалу. Про це повідомили «Урядовому кур'єру» у посольстві України в Королівстві Нідерланди.

Ні прізвища, ні імена багатьох загиблих не були відомі. Нині ж пошукова робота дала певні результати. Із 865 радянських солдатів нині ідентифіковано 286. Із них третина — 98 воїнів — це українські солдати.

Як повідомив на запит «Урядового кур'єра» Надзвичайний і Повноважний посол України в Королівстві Нідерланди Олександр Горін, нідерландський журналіст

Ремко Рейдінг, який уже багато років займається пошуком загиблих радянських воїнів у Нідерландах та пошуком їхніх родичів, допоміг знайти та ідентифікувати 50 загиблих українських солдатів, які вважалися зниклими безвісти. Він і повідомив про це їхнім близьким в Україні. На веб-ресурсі www.soldaat.su Р. Рейдінг також повідомляє, що нині триває пошук ще 28 сімей з України.

У січні 2010 року Р. Рейдінг заснував фундацію «Радянське поле слави», яка досліджує долі радянських солдатів, похованих на кладовищі Рустхоф, шукає їхні сім'ї та близьких родичів, сприяє у відшуванні могил родичами похованих солдатів. Цього року журналіст готує російськомовне видання своєї книги «Дитя поля слави», яку було тричі перевидано нідерландською мовою. У ній Ремко Рейдінг розповідає про багаторічні пошуки родичів радянських солдатів, загиблих у Нідерландах.

Посольство разом з українською громадою, що проживає в Нідерландах, традиційно щороку 9

травня в День Перемоги вшановує пам'ять загиблих воїнів покладанням квітів до монументу Поле слави «Рустхоф» та «Кудріст». Посольство також сприяє й надає інформаційну підтримку фундації «Радянське поле слави» та журналісту Р. Рейдінгу у пошуках та встановленні родичів українських солдатів, які полягли в Нідерландах. 9 травня Посольство відвідує ветерана Великої Вітчизняної війни І. І. Сюсюкалову, нідерландську громадянку українського походження. З 1941 року вона була учасником партизанської розвідувальної групи. Після завершення війни працювала в штабі Київського військового округу. Як учасник бойових дій неодноразово відзначена орденами та медалями.

Цього року посольство України вшанувало пам'ять загиблих під час Другої світової війни українських солдатів разом із Нідерландською стороною 4 травня — у День пам'яті усіх загиблих воїнів, який відзначають у Нідерландах. На меморіалі було піднято національні прапори країн-учасниць, виступив нідерландський військовий оркестр. В урочистій церемонії також взяли участь представники МЗС та Міністерства оборони Нідерландів, мери м. Амерсфорта та м. Лейсдена, нідерландські ветерани, представники громадськості, ЗМІ, української громади та закордонних діаспор країн-учасниць Другої світової війни.

Рішення вшанувати пам'ять загиблих 4 травня (а не традиційно 9 травня) було обумовлено ось чим. Організацією урочистостей у Нідерландах з нагоди Дня Перемоги 9 травня останніми роками опікується посольство Російської Федерації в Нідерландах. Беручи до уваги загострення відносин між Україною та Російською Федерацією, військову агресію РФ проти України, а також використання Росією символіки, пісень Другої світової війни, георгіївських стрічок у фальшивій пропаганді, спрямованій проти України, посольство України вирішило утриматися від проведення спільних заходів разом з посольством РФ.

Ветеран сподівається на відновлення зору

БЛАГОДІЙНІСТЬ. Дипломати допомогли В'ячеславу Ферліовському зібрати кошти на операцію

Микола ПУГОВИЦЯ
для «Урядового кур'єра»

Напередодні Дня Перемоги до редакції звернувся ветеран Другої світової війни, активний дописувач нашої газети, котрий неодноразово виступав на її сторінках зі спогадами про буремні воєнні роки, — В'ячеслав Олександрович Ферліовський. Він попросив через «Урядовий кур'єр» передати глибоку подяку дипломатам країн Азії в Україні, котрі надали йому благодійну допомогу на операцію з відновлення зору. Кошти було зібрано під час Фестивалю кухні та культури азійських культур, який відбувся у Центрі сучасного мистецтва столиці.

То була яскрава подія, що залишила незабутнє враження в усіх відвідувачів та учасників. Влаштували свято посольства В'єтнаму, Індонезії, Індії, Малайзії, Південної Кореї, Пакистану та Японії у співпраці з Міжнародним Фондом культурного співробітництва (IFCC). Як розповів «Урядовому кур'єру» Посол Малайзії Чуа Теонг Бан, «мета свята — ознайомлення українців з кухнями інших народів як частиною національної культури та нематеріальної культурної спадщини держав світу; сприя-

В'ячеслав Ферліовський із Послом Малайзії Чуа Теонг Баном, представником Посольства Республіки Корея Дінарою Шосаїдовою та Послом Індонезії Нінік Кун Нар'яті після отримання благодійної допомоги

ня в реалізації функції посольств щодо поширення в Україні офіційної інформації про соціально-економічне, культурне і духовне життя країн Азії; розвиток культурних відносин між нашими державами». Під час Фестивалю дипломати й співробітники посольств, одягнені в традиційні національні вбрання, прикрашені стильними аксесуарами, продемонстрували свої традиційні гастрономічні страви,

провели кулінарні майстер-класи, влаштували танцювальні та музичні виступи, виставку оригінальних виробів майстрів. Про туристичну привабливість країн розповідали документальні відеофільми, інформаційні матеріали. Кожен мав змогу скуштувати екзотичні страви азійської кухні. Серед відвідувачів розіграли лотерею з багатьма цікавими й цінними призами, наданими спонсорами заходу.

Невдовзі в Київському представництві Товариства Червоного Хреста України відбулася зустріч за участю Посла Республіки Індонезія в Україні Нінік Кун Нар'яті, Посла Ісламської Республіки Пакистан Ваджахата Алі Мурті, Посла Малайзії Чуа Теонг Бана, працівників Посольства Республіки Корея та Міжнародного Фонду культурного співробітництва. Було передано частину зібраних під час Фестивалю коштів для закупівлі тонометрів для пунктів швидкої допомоги в селах. Того ж дня дипломатів зустрічали в Ісламському культурному центрі столиці, який у рамках благодійного проекту «Зігрій родину» серед іншого надає допомогу кримськотатарським сім'ям. Для нужденних багатодітних сімей кримських репатріантів дипломати закупили й передали теплі ковдри. І, нарешті, ще одна зустріч — в оселі ветерана війни В'ячеслава Ферліовського та передання йому 8 тисяч гривень для операції на очах.

Для В'ячеслава Олександровича війна почалася з оборони Києва. Це місто й визволяв у складі 161-ї гвардійської стрілецької дивізії 5–6 листопада 1943 року. Потім було навчання в Богурській школі молодших авіатехніків, після закінчення — зно-

ву на фронт, десятки бойових вильотів. Брав участь у визволенні Білорусі, за штурм Кенігсберга отримав орден Слави III ступеня, завдавав бомбових ударів по лігву фашизму — Берліну... Демобілізувався 1950 року. Має численні бойові та трудові нагороди. Майже 60 років щасливо прожив із дружиною Галиною Францівною. На жаль, недавно вона померла, смерть коханої сильно підкосила ветерана. Здоров'я погіршилося, тому наразі лікарі не дозволяють оперувати на очах. Але ветеран вірить в одужання, в те, що скористається благодійними коштами і відновить зір. Від усього серця дякує за увагу та допомогу дипломатам. Ті, своєю чергою, бажають В'ячеславу Ферліовському здоров'я. До цих побажань приєднуються й журналісти «УК».

Ініціативу ж проведення Фестивалю азійської кухні і культури в Україні Організаційний комітет планує продовжувати.

— Така акція є лише одним із прикладів соціальної відповідальності посольств країн Азії, — сказав Посол Республіки Корея Кім Ін-Цжун. — Суть її в тому, що кошти, зібрані за допомогою громадськості, мають бути передані людям, котрі найбільше їх потребують.

Святі воїни захищають нас із небес

Людмила ЯНОВСЬКА,
«Урядовий кур'єр»

Як ніколи актуальні ікони святих воїнів, написані подружжям київських художників Софією Атлантовою та Олександром Клименком. Вони експонуватимуться в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва до 25 травня. А на відкритті цієї виставки, присвяченої всім українським воїнам — захисникам Вітчизни, доктор мистецтвознавства Михайло Селівачов згадав, як колись «заплакав, заридав, умив сльозами свого ворога-неприятеля» уродженець Македонії королевич Марко, убивши його. «Бо це був лицар значно сильніший і достойніший, ніж він сам». І наголосив: «Лицарство і воїнство завжди було пов'язане з благородством, зі своєрідною військовою чесністю. Ці якості втрачені в XX столітті».

Та Софія Атлантова саме тому й зініціювала таку виставку, що, на її думку, «тепер відроджуються поняття, які були або в підручниках, і не зверталось на них уваги, або в пригодницьких фільмах, під які найкраще поглинався попкорн. А нині це наша реальність. Нам потрібні

фото Володимира ЗАЙКА

ВИСТАВКА. За їхніми ликами на іконах — відвага і муки

честь, доблесть, мужність. І все це немов дістається із якоїсь шухляди: ага, та воно ж є, те, що потрібне».

Для Олександра Клименка нинішня виставка — насамперед осмислення, що таке справжній воїн, воїн за християнськими традиціями і святий у православ'ї. Є ієрархія заповідей, каже іконописець, іноді зустрічаючись, вони починають сперечатися: наприклад, заповіді «Не убий» і «Люби ближнього свого». Ці слова Олександра викликали на діалог одного з відвідувачів вис-

тавки, який не має права оприлюднювати своє ім'я й місце служби. Ось яку розмову-експромт я записала.

— Як бути із заповіддю «Не убий» нам, військовим? Якщо ми присягаємо Батьківщині захищати її, то настане момент, коли треба виконати цей обов'язок — і вбити.

— Заповідь «Не убий» перекреслюється тоді, коли цей обов'язок є любов'ю до ближнього.

— Але ближній — ворог. — Ні, ближній — це передусім моя Батьківщина. Я українець. Мене Господь

поставив воїном, і я захищаю рідну землю, свій народ, а задля цього можна використати зброю.

— Тобто порушити канони?

— А вони не порушуються, тому що «любов до ближнього» — важливіша заповідь. Найбільша цінність — це любов до ближнього і до Бога. Є також ієрархія ближнього. Моя дитина, наприклад, мені значно ближча, аніж відморозок з биткою, який може її вбити. І потім, через те, що хтось не зміг втримати одного такого, можуть загинути сто побратимів за ним. Тому церква дозволяє вбити, захищаючи, щоб менше зло не принесло більше. Я за жодним зі святих мучеників, римських легіонерів, які загинули за Христа, не спостерігав ситуації, щоб вони відмовилися виконувати наказ. Наказ є наказ. А ось Христа я не зраджу. Інакше яким же буду воїном легіону?

Ось із Горлівки телефонують і кажуть: у нас 90% людей не хочуть війни і хочуть бути в Україні. І лише кілька сотень бігають з автоматами.

— Це трохи не так. Там же супроти нас і російські спецпризначенці, цілий полк. Вони дуже фахові, пройшли війну, бачили, що таке вбита людина і вивернута від жахливих ран. Наші солдати до такого не підготовлені. Це треба виховувати в них, щоб розуміли, що таке смерть.

— Тут ще й відбувається маніпуляція релігійною свідомістю. З одного боку, для багатьох із нас росіяни — братній народ. І водночас він на нас наступає. Маємо право проти братнього народу використовувати зброю? Гадаю, можемо, якщо він щодо нас агресор. Для мене ж як для українця це час неймовірної любові. Я не думав, що так люблю нашу українську армію.

Художниця
Софія АТЛАНТОВА

«Мене вражають людські долі»

А в свою чергу звернулася з кількома запитаннями до художниці Софії Атлантової.

УК Пані Софіє, з тих святих, ікони яких ви писали, чиє життя полонило вас найбільше?
— Найперше Максима Антиохійського. Його іконка така маленька, він святий не дуже знаний. Коли був воїном римського загалу, командир наказав накидати в джерело, де люди пили воду, м'ясо, яке готували в жертву ідолам. І святий Максим та ще двоє воїнів, що були з ним, через це запечалились. І згодом на якось бенкеті скаржились один одному, що вони, християни, змушені таке робити. Хтось почув це і на них доніс. Їх стратили, так вони стали мучениками. Історія ніби й не дуже помітна, але за цим стоять люди, жертва, трагедія.

УК Розкажіть ще про когось із найменш знамих святих, зображених на іконах цієї виставки.

— Ось тут Андрій Стратилат, він жив у 300 році до нашої ери, був римським военачальником. Воював, виконував професійні обов'язки і водночас напертав солдатів до християнської віри. З Божою допомогою він з невеличким загonom розгромив військо персів, яке перевищувало його за чисельністю в багато разів. А потім імператор з'ясував, що він християнин. Спочатку Андрія Стратилата і його воїнів схопили і піддали тортурам, але не вбили, бо побоюлися невдоволення війська. Їх відпустили й дали наказ вбити потаємно по одному.

Мене вражає людська доля. Чоловік переміг, ним пишаються солдати. Він може сподіватися

на підвищення по службі, на вдячність, а замість цього йде на смерть, не чинячи опору.

УК А що вас вразило із сьогодення нашого українського воїнства?

— Те, що я дізналася про міліціонерів і беркутівців, які допомагали зберегти життя тим, хто стояв проти них на Майдані. Не пам'ятаю, який це був день, але назривала атака. Силовики підказали моїй знайомій, куди втекти. І так її врятували. Ще мені розповідали, як вони зупинили своїх же, котрі били майданівців кийками: мовляв, ми ж люди і не маємо цього чинити. Гадаю, що в цьому середовищі такі ситуації — героїзм, і про нього люди мають знати.

УК Тобто навіть за злочинного наказу можна залишатися людиною.

— Так. І люди, які змогли це зробити, дуже мене вразили.

УК Чи виникають у вас внутрішні історії, пов'язані з написанням ікон?

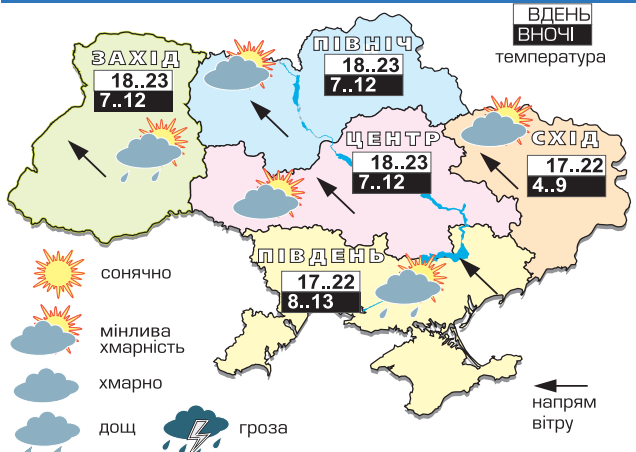
— Помічаю таку цікаву закономірність: якщо працюєш над іконою не за гроші — буває, бідна людина замовить — або за невеличку плату, то вона так легко пишеться, дуже до душі...

УК А чи траплялося, що ви написали якусь ікону — і щось у вашому житті змінилося на краще?

— Можливо, було, але я з цим не пов'язую. Мені здається, що мене Господь дуже любить і допомагає.

Гадаю, Господь дуже любить і Україну. Тож молимося і до ікон святих воїнів, написаних Софією Атлантовою та Олександром Клименком: ці воїни захищають нас із небес.

ПОГОДА НА ЗАВТРА

ТЕМПЕРАТУРА ПО ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ НА 9 ТРАВНЯ

Область	Ніч	День	Область	Ніч	День
Київська	+7 +12	+18 +23	Черкаська	+7 +12	+18 +23
Житомирська	+7 +12	+18 +23	Кіровоградська	+7 +12	+19 +24
Чернігівська	+7 +12	+17 +22	Полтавська	+6 +11	+18 +23
Сумська	+7 +12	+17 +22	Дніпропетровська	+7 +12	+17 +22
Закарпатська	+7 +12	+19 +24	Одеська	+8 +13	+17 +22
Рівненська	+7 +12	+18 +23	Миколаївська	+8 +13	+17 +22
Львівська	+6 +11	+18 +23	Херсонська	+5 +10	+16 +21
Івано-Франківська	+7 +12	+18 +23	Запорізька	+4 +9	+18 +23
Волинська	+6 +11	+18 +23	Харківська	+4 +9	+17 +22
Хмельницька	+7 +12	+16 +21	Донецька	+5 +10	+17 +22
Чернівецька	+8 +13	+19 +24	Луганська	+4 +9	+17 +22
Тернопільська	+7 +12	+18 +23	Крим	+8 +13	+17 +22
Вінницька	+7 +12	+18 +23	Київ	+9 +11	+20 +22

Укргідрометцентр

А сльози на очах були вже потім...

Валерій МЕЛЬНИК,
«Урядовий кур'єр»

ПАМ'ЯТЬ ПОЗА ПОЛІТИКОЮ. Сьогодні як ніколи в українському суспільстві актуальна проблема переосмислення конфліктів пам'яті. Днями на Волині у літописному Володимирі-Волинському представники місцевої влади і громадськості відкрили пам'ятний знак землякам єврейської національності, яких розстріляли нацисти в роки Другої світової війни.

Початок травня 1942 року в Поліському регіоні ознаменувався тим, що німецькі нацисти розпочали масове знищення єврейського населення. З гетто, в яке з усіх околиць були зігнані нещасні, для них відтоді був лише один шлях — до села П'ятидні. Тут гітлерівці розстріляли десятки тисяч мирних жителів.

Одним з ініціаторів спорудження пам'ятника виступив Володимир Музиченко, добре відомий краєзнавцем як автор книжки «Володимир єврейський». Він щиро подякував усім, хто долучився до благодійної справи, і зазначив, що у вшануванні таким чином пам'яті невинно убитих допомагали люди різних національностей. А це і є найкращою відповіддю пропагандистам «великого брата». На догоду своєму авторитарному лідерові вони нині роблять усе можливе, аби розсварити людей різних регіонів України.

Хвилюючи слова про наш обов'язок не допустити повторення злочинів нацизму і фашизму проголосили міський голова Петро Саганок та голова районної ради Андрій Оніщук.

Микола Ваврисевич, якому за порятунок євреїв під час Другої світової війни Ізраїльський національний інститут пам'яті катастрофи і героїзму «Яд-Вашем» присвоїв почесне звання «Праведник народів світу», розповів, як його сім'я вивела з-під смертельної загрози півтора десятка євреїв — утікачів із гетто. Він закликав присутніх пам'ятати, що ми — українці, і бути пильними, зважаючи на сьогоденні події. А виконавчий директор Волинської громади прогресивного іудаїзму Сергій Швардовський подякував усім причетним до встановлення пам'ятного знака. І зазначив: за будь-яких обставин передусім слід залишатися людиною — незалежно від того, якої ти національності!

Правління Національного банку України висловлює глибоке співчуття Пархоменку Олександру Івановичу, директору Департаменту реєстрації, ліцензування та реорганізації банків Національного банку України, з приводу тяжкої неоправної втрати — смерті його матері
Ганни Макарівни.

Наступний номер вийде 13 травня 2014 року